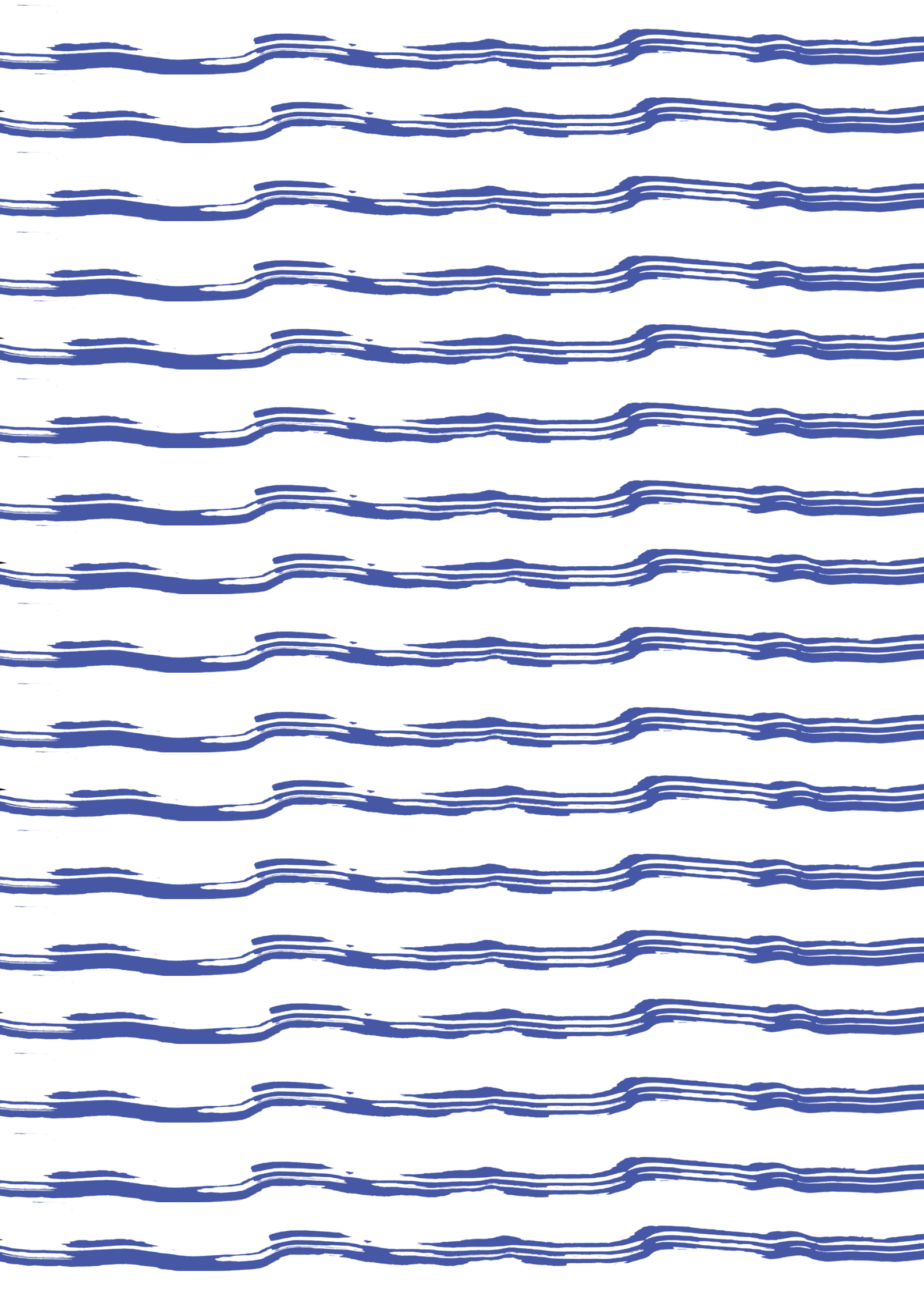

PoczytajMY o migracjach

Przewodnik dla
klubów czytelniczych

SPIS TREŚCI

Wstęp	2
10 wskazówek dobrego klubu czytelniczego	3
Migracje – co to takiego?	5
Uchodźca czy migrant?	6
Dlaczego ludzie z kraju Tandżina i Andżeliki opuszczają swoje domy?	8
Powody migracji z Erytrei	8
Powody migracji z Polski	8
Unia Europejska a sytuacja uchodźców	9
Scenariusze	10
Scenariusz 1 – Andżelika nad morzem	11
Scenariusz 2 – Zrozumieć siebie nawzajem	20
Scenariusz 3 – Nie ma dzieci, są ludzie	28

WSTĘP

Drodzy Nauczyciele, drogie Nauczycielki, Uczniowie i Uczennice!

Pamiętacie jak z wypiekami na twarzy śledziliście przygody swoich ulubionych bohaterów i bohaterek literackich? Tęsknicie do bajek i zabaw z dzieciństwa? Lubicie spędzać wolny czas z ludźmi, z którymi łączy Was pasja do czytania i zainteresowanie działalnością na rzecz rówieśników i rówieśniczek, szkoły oraz lokalnego środowiska? Mamy wielką przyjemność zaprosić Was do zakładania i realizowania w szkołach klubów czytelniczych poświęconych tematyce migracyjnej.

Celem projektu *PoczytajMY o migracjach* jest rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży. Proponowane w projekcie działania czytelnicze, prowadzone wokół tematyki migracyjnej, mają zainteresować dzieci i młodzież współczesnymi wyzwaniem z zakresu praw człowieka. Projekt wspiera kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia i rozwijanie postaw otwartości, akceptacji i empatii wobec innych, a także ma służyć integracji lokalnej społeczności. Proponujemy nauczycielom i nauczycielkom, wspólnie z uczniami i uczennicami, założenie klubów czytelniczych, w ramach których młodzież będzie prowadziła zajęcia wspierające dzieci w rozumieniu i akceptowaniu różnorodności kulturowej oraz procesów związanych ze współczesnymi migracjami. Zapraszamy do tego, aby zajęcia oprzeć na książce *Chłopiec z Lampedusy* autorstwa Rafała Witka.¹

Dlaczego wybrałyśmy tę lekturę? Opowiada ona o przyjaźni dziewczynki – Andżeliki, która wyemigrowała do Włoch, oraz chłopca – Tandżina, który wraz z rodzicami uciekł z Erytrei przed panującym w kraju terrorem. Oboje spotykają się na Lampedusie, wyspie, która stała się niejako „drzwiami do Europy” dla wielu tysięcy uchodźców i uchodźczyń. *Chłopiec z Lampedusy* dotyka współczesnej kwestii kryzysu polityk migracyjnych. Przesłanie książki niesie nadzieję, że nawet najgorsza historia może mieć dobre zakończenie. Lektura ukazuje również, że można znaleźć wspólny język z osobami pochodzącymi z innej kultury, a także nawiązać trwałe przyjaźnie!

W publikacji znajdziecie 10 wskazówek dotyczących prowadzenia dobrego klubu czytelniczego, część dotyczącą współczesnych migracji oraz zestaw trzech scenariuszy zajęć czytelniczych, przygotowanych w oparciu o książkę *Chłopiec z Lampedusy* Rafała Witka.

Zachęcamy, aby każda osoba należąca do klubu czytelniczego, sięgnęła po publikację i odkryła świat, w którym spotkanie drugiego człowieka daje szansę na zawarcie przyjaźni, a różnorodność jest wartością, do której podchodzi się z szacunkiem i zrozumieniem. Zapraszamy Was to tego, abyście wspólnie budowali taki świat, czytając i organizując zajęcia czytelnicze dla najmłodszych.

Życzymy Wam ciekawych spotkań!

Zespół projektu *PoczytajMY o migracjach*

Julia Godorowska i Martyna Sędek

Centrum Edukacji Obywatelskiej

¹ Witka Rafał, *Chłopiec z Lampedusy*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 2016.

10 WSKAZÓWEK DOBREGO KLUBU CZYTELNICZEGO

Dobry klub to zespół uczniów i uczennic.

Zespół uczniów i uczennic współpracuje ze sobą nawzajem, dzieląc się obowiązkami i zadaniami. Grupę łączy wspólny cel, którym jest przeprowadzenie zajęć dla swoich młodszych kolegów i koleżanek. Do klubu czytelniczego może przystąpić każdy – warto zadbać, żeby dołączyli do niego uczniowie i uczennice z różnych klas. Wspólna praca w grupie jest szansą na nawiązanie się przyjaźni pomiędzy uczestnikami i uczestniczkami, co pozytywnie wpłynie na integrację wewnątrz całej społeczności szkoły.

Dobry klub jest wspierany przez nauczyciela/nauczycielkę.

Nauczyciel/nauczycielka jest inicjatorem powstania klubu czytelniczego: wysyła zgłoszenie do programu, gromadzi wokół siebie uczniów i uczennice. Jego rolą jest organizowanie przestrzeni, w której uczestnicy i uczestniczki mogą swobodnie współpracować ze sobą, nie narzuca on jednak własnej wizji klubu. Nauczyciel/nauczycielka staje się opiekunem klubu, któremu może doradzać, który motywuje do działania oraz dzieli się z nim swoim pedagogicznym doświadczeniem.

Dobry klub organizuje spotkania czytelnicze.

Zorganizowanie spotkań czytelniczych dla młodszych kolegów i koleżanek jest głównym zadaniem klubu czytelniczego. Powinny być one oparte na książce, którą we fragmentach klub czyta najmłodszym oraz na zabawach, które służą pogłębieniu oraz lepszemu zrozumieniu przeczytanych treści.

Dobry klub działa lokalnie.

Aby przeprowadzić spotkanie czytelnicze, wystarczy jak rozejrzyjcie się po najbliższej okolicy Waszej szkoły. Może niedaleko niej znajduje się przedszkole, klub malucha, świetlica środowiskowa, dom dziecka lub dziecięcy oddział szpitalny? A może w szkole jest zerówka albo klasy 1-3? A w bibliotece znajduje się przytulne miejsce, aby zorganizować spotkanie Waszego klubu albo spotkanie czytelnicze?

Dobry klub zbiera informacje o grupie.

Kiedy już będziecie wiedzieli, kiedy i gdzie przygotować spotkanie czytelnicze, zapytajcie się opiekuna/opiekunki grupy: co dzieci lubią robić, co ich ciekawi, jak długo wytrzymują w skupieniu, czy znają *Chłopca z Lampedusy*, czy w grupie są dzieci z doświadczeniem migracyjnym? Odpowiedzi na te pytania pozwolą Wam dobrze zorganizować zajęcia. Im więcej wiecie o osobach, z którymi będziecie współpracować, tym lepiej będziecie mogli rozumieć ich potrzeby, zrozumieć reakcje oraz emocje pojawiające się podczas zajęć. Ułatwi Wam to również dostosować różne ćwiczenia do ich możliwości, predyspozycji grupy oraz znaleźć takie zabawy, w które uczestnicy i uczestniczki włączą się z zaangażowaniem.

Dobry klub ma jasno określone cele i zadania.

Każdy zespół powinien dokładnie wiedzieć, co zamierza osiągnąć oraz co musi zrobić, by zrealizować postawione cele. Sami zdecydujcie, jakie cele chcecie osiągnąć w ramach poszczególnych spotkań czytelniczych i jakie zabawy oraz ćwiczenia Wam w tym pomogą. Po przeczytaniu książki *Chłopiec z Lampedusy* zapoznajcie się, z proponowanymi w tej publikacji scenariuszami zajęć i zastanówcie się, czy chcecie zrealizować je w tej formie, czy też chcielibyście je zmodyfikować. Zajęcia mają pomóc dzieciom w lepszym rozumieniu i akceptowaniu różnorodności (np. stosunku do osób o odmiennym wyglądzie i innym niż nasze pochodzeniu), rozumieniu procesów migracyjnych (np. poprzez poznanie przyczyn, dla których ludzie opuszczają kraje pochodzenia), a jednocześnie zachęcać do czytania i poznawania świata za pośrednictwem książek.

Dobry klub spotyka się regularnie.

Na początku realizacji programu wyznaczcie miejsce oraz określcie czas, kiedy możecie zorganizować spotkanie Waszego zespołu, czyli klubu czytelniczego. Na nim porozmawiajcie o książce: jaki fragment wybieracie, co on dla Was znaczy, jak go rozumiecie? Na takich spotkaniach możecie wspólnie czytać scenariusze zawarte w tej publikacji, zastanawiać się, czy możecie z tych propozycji coś wykorzystać, jakie ćwiczenia dodać, a z czego zrezygnować. To także dobra okazja, by omówić, jakie materiały należy przygotować oraz jak podzielić się zadaniami. Pomyślcie również o spotkaniach czytelniczych, czyli zajęciach z dziećmi. Wyznaczcie, gdzie i kiedy mają się odbywać. Dbajcie o ich regularność: zachęcamy, żeby często organizować krótkie spotkania z dziećmi. Pozwoli to zbudować z nimi mocniejszą więź, dzięki której dzieci będą lepiej czuły się na zajęciach i z większą swobodą włączą się w Wasze propozycje zabaw.

Dobry klub dokumentuje swoje działania.

Zastanówcie się, kto z Was mógłby fotografować spotkania Waszego klubu oraz spotkania czytelnicze. Zbierzcie też od swoich i dzieci rodziców zgody na wykorzystywanie wizerunku. Dzięki temu będziecie mogli wykorzystać fotografie do promocji swoich działań, np. na Waszym szkolnym fanpejdzu albo na stronie internetowej szkoły. Przemyślcie też, gdzie będziecie gromadzić fotografie – może na wspólnym dysku Google albo na Photos Google czy na Dropboxie – wybierzcie takie narzędzie, które umożliwi dostęp do fotografii każdemu, kto uczestniczy w spotkaniach klubu. Zastanówcie się również, kto napisze relację z Waszych spotkań, zawierającą informacje: jak pracowaliście, co udało Wam się osiągnąć, jakie macie wrażenia po pracy w klubie.

Dobry klub monitoruje i ocenia swoją pracę.

Zachęcamy Was, abyście po każdym spotkaniu czytelniczym, spotkali się w swoim klubie i odpowiedzieli na pytania:

- Co się udało?
- Co nie wyszło?
- Co możemy zmienić?
- Co było ważne?
- O czym zapomnieliśmy?
- Z czego jesteśmy dumni?

Odpowiedzi pozwolą Wam dobrze zaplanować kolejne spotkanie i uniknąć popełniania tych samych błędów.

Dobry klub świętuje.

Na zakończenie pracy w klubie spotkajcie się w miłej atmosferze (np. przy herbacie i ciastku), podziękujcie sobie nawzajem, podzielcie się sukcesami, wyjaśnijcie nieporozumienia, przeproście się, jeśli jest taka potrzeba. Możecie powiedzieć to sobie bezpośrednio albo napisać do siebie krótkie miłe listy.

MIGRACJE – CO TO TAKIEGO?

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) kwestia migracji międzynarodowych stanowi jedno z największych wyzwań, przed którymi stoi świat. W 2015 roku przywódcy i przywódczynie ze 193 krajów państw członkowskich ONZ, w tym z Polski, uwzględnili kwestię migracji (m.in. potrzebę przeciwdziałania konfliktom zbrojnym, klęskom żywiołowym, które stanowią przyczynę migracji) jako jeden z najważniejszych postulatów w *Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*².

Oznacza to, że do końca 2030 roku rządy krajów, które podpisały ten dokument, mają za zadanie zapewnić pokój na świecie i godne życie wszystkim mieszkańcom i mieszkankom. Agenda została przyjęta podczas międzynarodowego Szczytu Zrównoważonego Rozwoju w dniach 25-27 września 2015 roku, w siedzibie ONZ w Nowym Jorku.

Dokument *Przekształcamy nasz świat: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030* to program, w którym wyznaczono globalne cele, przed którymi stoi ludzkość. Praca nad ich realizacją angażuje wszystkie państwa, parlamenty, rządy lokalne, społeczności miast i obszarów wiejskich, a ich osiągnięcie ma oznaczać dobre życie dla każdego z nas³.

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Grafika 1. Siedemnaście Celów Zrównoważonego Rozwoju przyjętych przez ONZ.⁴

² *Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, Organizacja Narodów Zjednoczonych, <http://bit.ly/PolskaPomocAgenda2030>, [dostęp: 10.11.2017].

³ Szczegółowe informacje nt. celów i zadań Agendy znajdziecie na stronie Ministerstwa Rozwoju RP: www.mr.gov.pl oraz na stronie prowadzonej przez Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, <http://www.un.org.pl/>, [dostęp: 10.11.2017].

⁴ *Cele zrównoważonego rozwoju*, Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, <http://www.un.org.pl/>, [dostęp: 10.11.2017].

UCHODŹCA CZY MIGRANT?

Rozmawianie na temat migracji i uchodźstwa wymaga znajomości podstawowych pojęć. Poniżej przedstawiamy wyjaśnienia, kim jest uchodźca, a kim migrant. Pojęcia te są często w rozmowach i mediach niepoprawnie traktowane jako synonimy, jednak istnieje między nimi zasadnicza różnica. Główni bohaterowie i bohaterki książki *Chłopiec z Lampedusy*, na podstawie której będziecie prowadzić spotkania czytelnicze dla najmłodszych, znaleźli się z różnych powodów na tytułowej wyspie Lampedusie.

UCHODŹCA

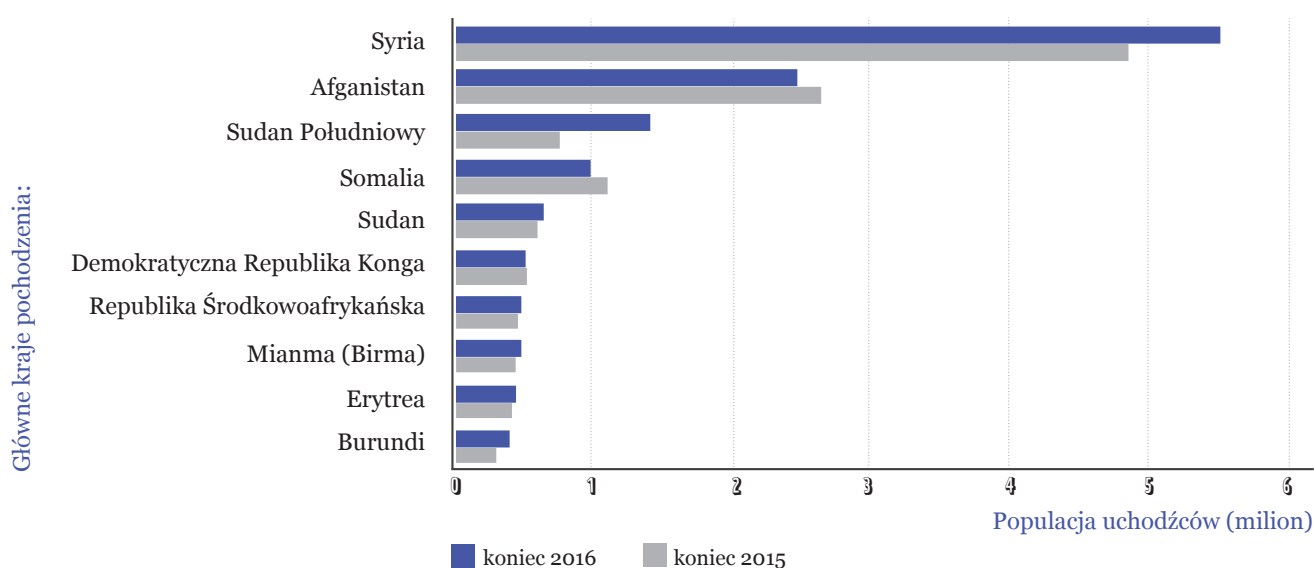
Zgodnie z definicją zawartą w międzynarodowej umowie Konwencji Genewskiej z 1951 roku, uchodźca to „osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej zmuszona była opuścić kraj pochodzenia oraz która z powodu tych obaw nie może lub nie chce korzystać z ochrony swojego kraju”.⁵

Uchodźcami możemy nazwać:

- osoby, które uciekają przed prześladowaniem i są w drodze do wybranego kraju, w którym chcą się starać o ochronę międzynarodową,
- osoby, które znalazły się w danym kraju i oczekują na przyznanie im statusu uchodźcy,
- osoby, które otrzymały status uchodźcy.

Tandżin, jeden z głównych bohaterów książki. Znalazł się na wyspie, ponieważ u jej brzegu rozbił się statek, którym chłopiec próbował, wraz z innymi ludźmi zmuszonymi do opuszczenia swojego kraju, dostać się do Europy. Rodzina Tandżina musiała opuścić swój kraj w obawie o życie i bezpieczeństwo. Włoska wyspa jawiła się tym osobom jako symbol bezpieczeństwa dla nich i ich rodzin. Chłopiec i jego rodzice są **uchodźcami**, którzy wybierając się w drogę do Włoch, mieli nadzieję na uzyskanie ochrony międzynarodowej.

SKĄD POCHODZĄ UCHODŹCY?

Grafika 2. Wykres ilustrujący główne kraje pochodzenia uchodźców i uchodźczyń.⁶

5 Konwencja dotycząca statusu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z dnia 20 grudnia 1991 r.).

6 Grafika 2. Czarli Bajka. Por. *Trends at a glance*, UNHCR, <http://www.unhcr.org/globaltrends2016/>, [dostęp: 10.11.2017].

MIGRANT

Zgodnie z prawem międzynarodowym, takim terminem określa się osoby, które przyjeżdżają do kraju innego niż ich kraj pochodzenia, aby poprawić swoją sytuację życiową poprzez: znalezienie pracy, zdobycia wykształcenia lub – w niektórych przypadkach – w celu uzyskania opieki zdrowotnej. Czasem stosuje się również pojęcie „migrant ekonomiczny”, oznaczające osobę, która migruje w celu poprawy warunków życia i statusu ekonomicznego. Warto pamiętać, że decyzje ludzi o migracji często łączą w sobie różne motywacje i nie zawsze sprowadzanie ich jedynie do potrzeb ekonomicznych jest uzasadnione. Imigrantami (ekonomicznymi) są dziś np. Polacy i Polki w Wielkiej Brytanii czy Irlandii.⁷

Andżelika, jedna z głównych bohaterek książki, razem z mamą wyjechała z Polski i zamieszkała na włoskiej wyspie Lampedusie. Powód, dla którego zdecydowały się wyjechać z kraju, był związany z możliwością znalezienia przez mamę dziewczynki zatrudnienia w nowym kraju i zarobienia pieniędzy na wymarzony przez całą rodzinę dom z ogródkiem. Andżelika razem z mamą są **migrantkami** mieszkając w innym kraju, mierzą się z różnymi wyzwaniami, np. z trudnościami związanymi ze znalezieniem mieszkania, z nauką nowego języka, tęsknotą za rodziną mieszkającą w Polsce.

⁷ Por. *Uchodźca czy migrant? Tłumaczymy różnice i wyjaśniamy ich sens*, UNHCR, http://bit.ly/UNHCR_Definicje_1991_r, [dostęp: 05.12.2017].

DLACZEGO LUDZIE Z KRAJU TANDŻINA I ANDŻELIKI OPUSZCZAJĄ SWOJE DOMY?

POWODY MIGRACJI Z ERYTREI

Obecnie spośród wszystkich Afrykanów i Afrykanek, zmuszonych opuścić kraje swojego pochodzenia w obawie o swoje życie, którzy udają się w podróż przez Morze Śródziemne do Europy, najwięcej jest Erytrejczyków i Erytrejek. Właśnie z tego kraju – Erytrei – pochodzi bohater książki *Chłopiec z Lampedusy*.

Erytrea to państwo w Afryce Wschodniej położone nad Morzem Czerwonym, które powstało w wyniku trwającej 30 lat wojny o niepodległość z sąsiadującą Etiopią. Od 24 lat nieprzerwanie szefem państwa, rządu i dowódcą sił zbrojnych jest prezydent Isajas Afewerki. Jako przywódca jest krytykowany w kraju i na arenie międzynarodowej za nadmierne kontrolowanie obywateli i obywaterek, ograniczanie ich wolności oraz wspieranie regionalnych grup terrorystycznych. W kraju łamane są podstawowe prawa człowieka, takie jak prawo do wolności, własności, wyznania i bezpieczeństwa.⁸

POWODY MIGRACJI Z POLSKI

Polska ma bardzo bogatą historię związaną z przemieszczaniem się swoich obywateli i obywaterek poza granicę kraju. Największy wpływ miało na to kilka ruchów migracyjnych, m.in.:

Wielka Emigracja w pierwszej połowie XIX wieku (przyczyną był upadek powstania listopadowego, a azyl we Francji otrzymało wtedy ponad 10 tysięcy osób).¹⁰

Emigracja Polaków i Polek wraz z armią gen. Andersa w czasie II wojny światowej. Ponad 120 tysięcy Polaków i Polek, uciekinierów i uciekinierki z Rosji, trafiło przez Iran do Indii, Pakistanu, Rodezji Północnej, RPA, Kenii, Ugandy, Meksyku, Nowej Zelandii oraz Portugalii.¹¹

Migracje Polaków i Polek w latach 1980-1989 „Stan wojenny i kryzys władzy komunistycznej przyczyniły się do wyjazdów kilkudziesięciu tysięcy Polaków i Polek, z których większość wybrała Francję i USA. Kilkutysięczne grupy osób dotarły do Skandynawii, krajów Beneluksu oraz Australii. Jednocześnie nasilały się wyjazdy okresowe o charakterze zarobkowym. Znaczna część migrantów zdecydowała się osiedzić na stałe we Włoszech, Grecji, Skandynawii, Austrii.”¹²

Emigracja w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. Polacy i Polki na dużą skalę zaczęli, głównie w poszukiwaniu pracy, wyjeżdżać za granicę do państw Unii. Część z nich wzbogaca się z myślą powrotu do kraju, a część po zakosztowaniu życia w innym kraju, chce zostać i sprowadza do siebie rodziny. Statystyki MSZ pokazują, że obecnie w krajach UE żyje ponad 2 miliony obywateli i obywaterek Polski. Najwięcej Polaków i Polek jest w Wielkiej Brytanii (637 tys.), Niemczech (500 tys.), Irlandii (118 tys.), Holandii i Włoszech (po 97 tys.).¹³

Grafika 3. Mapa Erytrei.⁹

8 Więcej informacji o tym, dlaczego ogromna liczba młodych ludzi ucieka z Erytrei przed powszechną, bezterminową służbą wojskową, przeczytajcie w tekście „Erytrea: bezterminowa służba wojskowa tworzy pokolenie uchodźców”, Amnesty International, <http://bit.ly/ErytreaAmnestyInternational>, [dostęp: 10.11.2017].

9 Grafika 3., Czarni Bajka. Por. *The world factbook*, Central Intelligence Agency, <http://bit.ly/erytrea-mapa>, [dostęp: 08.11.2017].

10 Zob. *Wielka Emigracja*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Wielka_Emigracja, [dostęp: 28.11.2017].

11 Kowalski Władysław, *My też byliśmy uchodźcami. W czasie II wojny światowej przyjmowali nas na całym świecie*, <http://bit.ly/MyTezByliŹmyUchodźcami>, [dostęp: 28.11.2017].

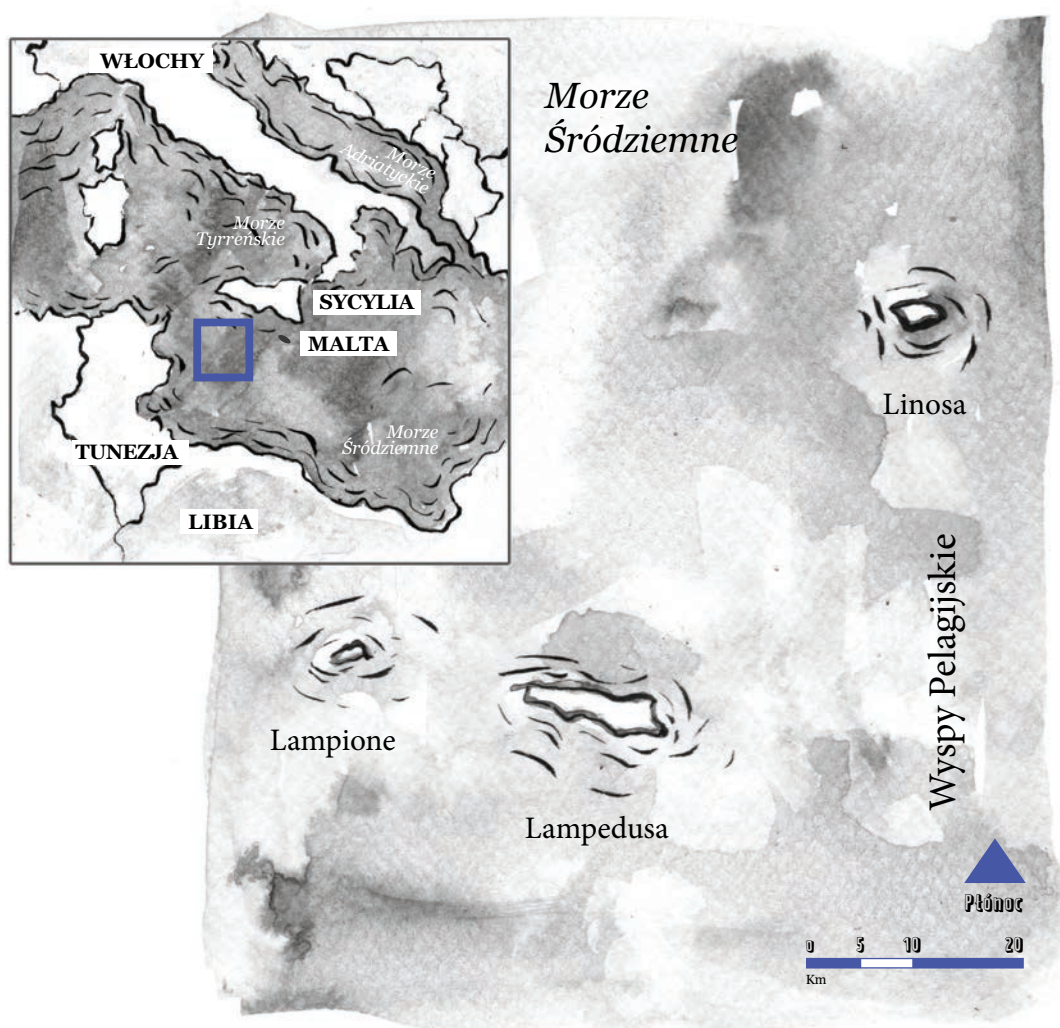
12 *Rodziny rozdzielone przez historię. Migracje Polaków w latach 1980-1989*, Muzeum Historii Polski, <http://bit.ly/MuzeumHistoriiPolski>, [dostęp: 08.11.2017].

13 Zob. *Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2015*, GUS, <http://bit.ly/EmigracjePolaków>, [dostęp: 08.11.2017].

UNIA EUROPEJSKA A SYTUACJA UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ

W 2015 i 2016 roku do krajów Unii Europejskiej przybyła największa ilość uchodźców i uchodźczyń od czasów II wojny światowej. Kraje Unii to najbardziej pożądanym kierunkiem migracji – zarówno ze względu na status ekonomiczny, jak i swobodę przepływu osób. Kraje te są sygnatariuszami Konwencji Genewskiej, która nakłada obowiązek udzielenia schronienia osobom starającym się o nadanie statusu uchodźcy. Europa stała się głównym kierunkiem migracji dla obywateli i obywaterek krajów Afryki Północnej i Wschodniej (w tym Erytrei), Bliskiego Wschodu (w tym Syrii), a także Europy Wschodniej i Kaukazu, uciekających przed wojną czy prześladowaniami. W Europie największej ilości statusów uchodźcy przyznano w Niemczech (prawie pół miliona), Szwecji i na Węgrzech. Warto wiedzieć, że kraje, które do tej pory przyjęły największą liczbę uchodźców i uchodźczyń to kraje nienależące do Unii Europejskiej, takie jak Turcja (2,9 mln), Pakistan (1,4 mln) czy Liban (1 mln).¹⁴

Włochy – z racji swojego położenia geograficznego na obrzeżach Unii Europejskiej – mierzą się z dużą liczbą uchodźców/uchodźczyń i migrantów/migrantek, którzy drogą morską chcą dostać się do któregoś z krajów europejskich. W 2016 roku w samych Włoszech złożono 121 185 wniosków o nadanie statusu uchodźcy. Kraje, z których pochodzi najwięcej osób ubiegających się we Włoszech o nadanie statusu to: Pakistan, Nigeria, Gambia.¹⁵ Dla wielu uchodźców i uchodźczyń włoska wyspa Lampedusa to pierwsza styczność z Europą – leży ona bowiem zaledwie 100 km od wybrzeża Afryki.

Grafika 4. Położenie Lampedusy na Morzu Śródziemnym.¹⁶

14 Zob. *Figure at glance*, UNHCR, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, [dostęp: 09.11.2017].

15 Zob. *Asylum applicants in the EU*, Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/asylum2016>, [dostęp: 09.11.2017].

16 Grafika 4., Czarli Bajka. Por. *Lampedusa*, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Lampedusa>, [dostęp: 09.11.2017].

SCENARIUSZE

Oddajemy w Wasze ręce scenariusze, które są propozycją, jak możecie zorganizować spotkania czytelnicze. Zdajemy sobie sprawę z obszerności poruszanych tematów, dlatego zachęcamy, żebyście podzielili scenariusze w sposób najbardziej dla Was przystępny i adekwatny do warunków, w jakich możecie przeprowadzić zajęcia.

1

Andżelika
nad morzem

2

Zrozumieć siebie
nawzajem

3

Nie ma dzieci
są ludzie

Wskazówka

W ramach znajdziecie wskazówki, na co warto zwrócić uwagę w trakcie przygotowania do zajęć i w trakcie ich prowadzenia.

W poleceniach tekst zaznaczony kursywą jest propozycją sposobu tłumaczenia ćwiczenia i objaśnienia, które można skierować do uczestników i uczestniczek zajęć.

Pamiętaj, aby czytając książkę dzieciom, odpowiednio modulować głos, aby podkreślić dynamikę akcji. Możecie też naśladować poszczególne postaci, a także czytać tekst z podziałem na role.

Wskazówka

Przed przeczytaniem scenariusza zapoznaj się z książką Rafała Witka *Chłopiec z Lampedusy*. Przedstawiony materiał koncentruje się wokół fragmentów książki od strony 3 do 42, jednak polecamy przeczytać całą książkę. W scenariuszu świadomie zostały pominięte dwa rozdziały *Kara* i *Poszukiwanie* (str. 28-36), z uwagi, na to, że prezentowane fragmenty są już dość obszerne, a młodzi słuchacze i słuchaczki mogą mieć problem z koncentracją. Mimo skróconych wątków przesłanie książki pozostaje niezmiennione. Jeżeli jednak chciałbyś na zajęciach z dziećmi przeczytać wszystkie rozdziały książki, to serdecznie do tego zachęcamy.

Czas trwania: 90 min

(Jeśli uznasz, że grupa z którą pracujecie potrzebuje krótkiego odpoczynku, śmiało zorganizujcie przerwę).

Liczba osób prowadzących: od dwóch do czterech osób

Wskazówka

Nie traktuj liczby osób prowadzących zajęcia czytelnicze jako ograniczenia – jest ona zależna od Was. W scenariuszu zawarliśmy podział zadań dla czterech osób, jednak spotkanie może zorganizować większa lub mniejsza grupa uczniów i uczennic. Przed zajęciami podzielcie się zadaniami – ważne jest, aby każda i każdy z Was był za coś odpowiedzialny. Poniżej znajdują się propozycje, tego w jaki sposób zadania mogą być podzielone między osobami prowadzącymi. W scenariuszu posługujemy się skrótami OP1, OP2, OP3, OP4, które oznaczają kolejno osoby prowadzące.

Liczba uczestników/uczestniczek: 5-25 osób

Wiek uczestników/uczestniczek: 4-7 lat

Cele dla osób prowadzących:

- pokazanie na mapie świata: Polski, Włoch i wyspy Lampedusy;
- wyjaśnienie, co to jest Unia Europejska, ile krajów ją tworzy;
- analiza wyzwań adaptacyjnych, z jakimi mierzyła się Andżelika;
- przedstawienie pojęć związanych z migracjami (m.in. emigrant, migracja).

Wskazówka

Poniżej przedstawiamy cele zajęć (w języku uczestnika/uczestniczki), o których na początku spotkania czytelniczego warto opowiedzieć dzieciom. Wyjaśnienie uczestnikom i uczestniczkom celów i przedstawienie im tego, czego się dowiedzą i czego doświadczą, ułatwi im odbiór Waszego przekazu.

Cele w języku uczestnika/uczestniczki:

- wskażesz, gdzie na mapie leżą miejsca opisane w książce;
- dowiesz się, co to jest Unia Europejska i ile krajów ją tworzy;
- dowiesz się, jak poradziła sobie Andżelika w nowym miejscu zamieszkania;
- ocenisz, jak Andżelika poradziła sobie w szkole, nie znając języka;
- dowiesz się, kto to jest emigrant i co to znaczy migracja.

Metody pracy: rozmowa, praca plastyczna, praca z tekstem literackim, zabawa.

Materiały:

- książka *Chłopiec z Lampedusy* Rafała Witka;
- 5 dużych arkuszy papieru do spisania kontraktu (np. w formacie A2) lub szarego papieru;
- zestaw flamastrów dla każdej grupy;
- opakowania po małych jogurcie – dla każdego dziecka po 1 sztuce i dodatkowo 1 do zgniecenia;
- małe karteczki biurowe – dla każdego dziecka po jednej karteczce;
- duża mapa świata (najlepiej polityczna);
- odtwarzacz muzyki (np. komputer z głośnikami lub telefon);
- przygotowane dźwięki (patrz: ćwiczenie punkt 17).

Przebieg zajęć

ZACZYNAMY!

czas: 10 minut

- 1 Wszystkie osoby prowadzące:** Zbierzcie dzieci w krąg, przywitajcie się z grupą, opowiedzcie, kim jesteście i co będziecie robić, przedstawcie dzieciom cele spotkania.
- 2 Osoba Prowadząca 1 (w skrócie OP1):** *Wiecie, już jak mamy na imię i co będziemy robić, my również chcielibyśmy Was poznać. Zachęcamy do tego, aby teraz każdy z Was przedstawił się i do swojego imienia dodał odgłos ulubionego zwierzęcia lub jego charakterystyczny gest albo sposób zachowania. Uczestnicy i uczestniczki przedstawiają się w zaproponowany sposób. Zwierzęta mogą się powtarzać, celem ćwiczenia jest ośmielenie dzieci i poznanie ich ulubionych zwierząt.*
- 3 OP2:** Po rundce zaproponuj grupie sformułowanie zasad, których będziecie wspólnie przestrzegać, po to, by wszyscy czuli się dobrze. Możecie jeszcze przed zajęciami sformułować w klubie zasady i zaproponować je dzieciom (np. słuchamy siebie nawzajem, jeśli chcemy zabrać głos podnosimy rękę, po spotkaniu sprzątamy zabawki) albo możecie wymyślać je „na gorąco” z dziećmi. Przygotujcie duży arkusz papieru, na którym spiszeć wszystkie zasady. Pamiętajcie, że nie wszystkie dzieci potrafią już czytać, dlatego pomyślcie, jak za pomocą prostych rysunków można je przedstawić. Kiedy je spiszeć lub narysujecie zaproponujcie by wszyscy podpisali się lub zostawili dowolny znak graficzny. Tym sposobem każdy oznaczy, że akceptuje zasady. Osoby prowadzące zajęcia również powinny się podpisać.

ŚMIEĆ, KTÓRY JEST SKARBEM

czas: 15 minut

OP3: Wytłumacz przebieg ćwiczenia. Powiedz, że za chwilę każdy z grupy otrzyma pudełko po jogurcie oraz flamaster i małą karteczkę. Zadaniem każdej osoby jest narysowanie najcenniejszego wspomnienia – czegoś miłego, co im się przydarzyło. Możecie naprowadzić dzieci pytaniami: *co miłego Wam się ostatnio przydarzyło? Czy pamiętacie jakąś przygodę z wakacji?* Następnie każda osoba wkłada rysunek do swojego pojemniczka po jogurcie. Opakowanie może towarzyszyć dzieciom przez cały czas słuchanej historii, ale istnieje ryzyko, że szybko się nim rozproszą. Zaproponujcie, żeby dzieci podpisały swoje kubeczki oraz odłożyły w widocznym miejscu. Będą one potrzebne na kolejnych spotkaniach.

ŚMIEĆ

czas: 25 minut

Wskazówka

Opowieść o Andżelice autor rozpoczyna od jej kubeczka, który symbolizuje wspomnienie spotkania z Tandzinem. Kubeczek stanowi dla dziewczynki dużą wartość emocjonalną, a dla jej mamy jest po prostu śmieciem. Pod koniec opowieści autor wraca do motywu kubeczka – w tym momencie czytelnicy i czytelniczki dowiadują się, że jest to wyjątkowe opakowanie po jogurcie, prezent od chłopca, w którym znajduje się nasionko palmy – wspomnienie Erytrei. Świadomie proponujemy Wam ćwiczenie wprost nawiązujące do treści książki jako element przeżycia. Wrócimy do tego kubeczka, proponując Wam aktywność w ostatnim scenariuszu, który zakończy Wasze spotkania czytelnicze.

5

OP4: Jako wprowadzenie do książki nawiąż do ćwiczenia, które dzieci wykonywały przed chwilą: *Tak jak wy – takie pudełko miała bohaterka książki, którą Wam przeczytamy i trzymała w niej nasionko, które przypominało o wspaniałej przygodzie i osobie, do której się bardzo przywiązała. Czy chcecie poznać jej historię?*

Wskazówka

Podczas czytania książki pozwól, żeby dzieci mogły się zachować swobodnie. Jeśli będą chcieli, niech się położą. Na pewno trudno będzie im wytrzymać w jednej pozycji. Dbaj o to, żeby dzieci nie przeszkadzały sobie nawzajem. Jeśli dostrzeżesz jakieś niepokojące zachowanie, niech któraś z osób prowadzących podejdzie do dziecka i je uciszy, nie używając słów. Możesz też umówić się z dziećmi na początku zajęć na jakiś znak, np. klaśnięcie, dzwonek, który przypomni dzieciom o obowiązujących zasadach.

Czytając historię Andżeliki, zwróć również uwagę na przyczyny jej wyjazdu: rodzice zdecydowali się opuścić Polskę, żeby zarobić więcej pieniędzy, tak, aby mogli spełnić swoje marzenie – wybudować dom. Tata jeździł jako kierowca w zagraniczne trasy, wożąc różne sprzęty gospodarstwa domowego, a mama z Andżeliką przeprowadziły się do Włoch, ponieważ otrzymała tam pracę w hotelu. Takie osoby jak Andżelika i jej mama są migrantkami.

Przeczytaj teraz fragment od strony 3 do 10 i na ostatniej zatrzymaj się po zdaniu: „Koło siedziby rady miasta sterczał maszt z flagami Włoch i Unii Europejskiej”.

6

OP1: Zapytaj dzieci:

- *W jakim kraju znajduje się Andżelika?*
- *Skąd przyjechała?*

Pokaż na mapie Włochy i Polskę. Możecie też poprosić dzieci o ich wskazanie. Zapytaj dzieci:

- *W książce, obok flagi Włoch, powiewała również inna – jaka?*
- *Czy wiecie, co to jest Unia Europejska?*

6 ed Pozwól dzieciom na swobodne wypowiedzi, podziękuj i przejdź do podsumowania, że UE tworzą zaprzyjaźnione ze sobą państwa, które chcą sobie nawzajem pomagać. Niektóre z nich mają wspólną walutę (pieniądze), czyli euro (jeżeli masz możliwość, możesz pokazać banknoty lub monety).

Kontynuuj swoją wypowiedź: *takich państw w Unii Europejskiej jest 28, wśród nich jest także Polska i Włochy. We Włoszech obecnie znajduje się Andżelika. Zadać pytanie:*

Pamiętacie, dlaczego dziewczynka opuściła swój kraj?

Po odpowiedziach dzieci, powiedz: *takie osoby, które wyjeżdżają ze swojego kraju (tak jak Andżelika z Polski) i mieszkają w innym – nazywamy EMIGRANTAMI. A wyjazd z ojczyzny do innego kraju, żeby w nim zamieszkać, pracować, uczyć się, nazywamy EMIGRACJĄ.*

7 **OP2:** Kontynuuj czytanie rozdziału aż do strony 12 i zrób pauzę po zdaniu: „Tego dziewczynka nie wiedziała”. Zadać dzieciom pytanie postawione w książce: *co mogłoby wyjść ze skrzyżowania lampy i meduzy?*

Pozwól dzieciom na puszczenie wodzy fantazji i dzielenie się wszystkimi pomysłami, jakie przyjdą im do głowy. Po zebraniu różnych propozycji zapytaj:

A jak w książce nazywa się wyspa, na której mieszka dziewczynka z mamą?

Czy myślicie, że ona naprawdę istnieje?

Wskaż na mapie, gdzie leży Lampedusa.

Wskazówka

Spójrz na specyficzne położenie wyspy, która terytorialnie należy do Włoch, ale odległość do Afryki jest krótsza niż do samego Półwyspu Apenińskiego. Zwróć również uwagę, że Włochy leżą na granicy UE, w związku z tym bardziej niż inne kraje, mierzą się z wyzwaniami migracyjnymi.

8 **OP3:** Kontynuuj czytanie aż do końca rozdziału.

Wskazówka

Pamiętaj, żeby w trakcie czytania pokazać ilustrację na stronie 13. Zwróć uwagę, że lornetka jest prezentem od taty Andżeliki. Przez tę lornetkę dziewczynka wypatruje łodzi Tandżina, a pod koniec książki ofiarowuje ją chłopcu do zabawy i wyglądania jego ojczyzny.

ANDŻELIKA W SZKOLE

czas: 15 minut

9 OP4: Zaczynij czytanie rozdziału, na stronie 16 zrób pauzę po słowach: „W dodatku jeden przy szpagacie rozdarł sobie spodnie”.
Zapytaj dzieci:

- Jak porozumiewała się z dziećmi Andżelika?*
- Czy to było dla niej łatwe czy trudne? Zabawne czy smutne?*
- Czy chcielibyście spróbować rozmawiać jak Andżelika?*

10 OP1: Zaczynij: pamiętacie, jak na początku każdy z Was naśladował odgłos lub ruch, jaki wykonuje Wasze ulubione zwierzę? Mogliśmy przy tym używać dźwięków. Kolejne ćwiczenie będzie trochę inne. Teraz po cichu, bez mówienia, w parach każdy z Was pokaże to, o co poprosimy, a druga osoba będzie zgadywać.

Dobierz dzieci w pary i na sygnał (np. klaśnięcie dłonią) niech jedna osoba pokaże, co najbardziej lubi jeść, druga niech zgaduje. Na kolejny sygnał niech zamienią się rolami i ta osoba, która nie pokazywała, niech pokaże, co najbardziej lubi robić, druga niech zgaduje.

11 OP4: Usiądź z grupą w okręgu. Zapytaj dzieci:

- A jak Wy czuliście w tym ćwiczeniu?*
- Co Wam się podobało?*
- Co Wam przeszkadzało?*

Wskazówka

Kiedy pytasz o wrażenia i uczucia, pozwól dzieciom na swobodne wypowiedzi, pomóż nazwać ich emocje. Zachęcaj, by jak najwięcej dzieci mogło się podzielić swoim zdaniem.

12 OP1: Kontynuuj czytanie do końca rozdziału.

Wskazówka

Zwróć uwagę na to, że dla dziewczynki proces adaptacji w nowym miejscu przebiegał dość dobrze. Środowisko szkolne i sąsiedzkie zaakceptowało jej przeprowadzkę. Jednocześnie, mimo że dobrze czuła się w nowym środowisku, to mierzyła się z różnymi wyzwaniami. Do niektórych rzeczy musiała się przyzwycząić: do mieszkania w nowym miejscu, do tego, że jej imię bywa inaczej wymawiane. Tęskniła też za domem i wracała myślami do wspomnienia swojego taty.

Zauważ, że Andżelika jako imigrantka ma wiele spostrzeżeń dotyczących włoskiej szkoły, która, w jej odczuciu, różni się od polskiej. Świadczy to m.in. o różnicach kulturowych. Sam budynek szkoły wydaje się być przyjazny dla uczniów i uczennic, a atmosfera w klasie jest przyjemna, a Andżelika nie czuje się obca, dzieci są ciekawe, kim jest i skąd przybyła. Andżelika też od początku zaprzyjaźnia się z dziewczynkami. Czytając dalsze fragmenty, zwróć uwagę na kolejne różnice kulturowe dotyczące polskiej i włoskiej edukacji. Dziewczynka zauważyła, np. że we Włoszech nie jest żadnym wstydem dostrzeganie i przyznawanie się do swoich talentów, podczas gdy w Polsce mogłoby to być źle odebrane – jako wywyższanie się czy brak skromności.

SPOTKANIE

czas: 10 minut

13 OP2: Rozpocznij czytanie nowego rozdziału, zatrzymaj się na stronie 23 po zdaniu: „Mogła to być deska albo kawałek plastikowej boi”.

Wskazówka

Jeżeli widzisz, że dzieci dekoncentrują się, możesz ominąć wątek o Wielkim Potworze z Wodorostów ze stron 20-21.

14 OP3: Zapytaj dzieci: *jak myślicie, jak znalazł się w tym miejscu chłopiec?*

15 OP2: Dokończ czytanie rozdziału.

Wskazówka

Pozwól na swobodne wypowiedzi dzieci, na fantazjowanie. To ćwiczenie ma na celu uruchomienie ich wyobraźni. Żeby włączyć do dyskusji więcej dzieci, warto zwrócić się do tych mniej aktywnych po imieniu: *Marku, a co ty sądzisz, jak chłopiec dostał się na plażę? Zosiu, a ty, co myślisz?*

16 **OP2:** Dokończ czytanie rozdziału.

ZABAWA

czas: 5 minut

17 **OP3:** Zaproponuj dzieciom zabawę. Poproś, aby dzieci wstały i ustawiły się twarzą skierowaną w jedną stronę (np. w stronę okna), tyłem do osoby prowadzącej. Poproś dzieci, żeby zamknęły oczy. Ich zadaniem będzie rozpoznanie dźwięku i wyjaśnienie, z jaką sytuacją z książki się im kojarzy. Kiedy ktoś wpadnie na odpowiedź, kuca – nie dzieli się jednak odpowiedzią na forum. Po skończonym odtwarzaniu dźwięku, wyznacz osobę, która kucnęła, aby udzieliła odpowiedzi. Jeśli ta się pomyliła, to wskaż kolejną. Jeśli dzieci nie będą mogły skojarzyć dźwięku z fragmentem, możesz im przypomnieć własnymi słowami albo przeczytać.

Proponowane dźwięki (aby je odtworzyć, należy zeskanować QR kod; dźwięk zgniatanego kubeczka można uzyskać na żywo):

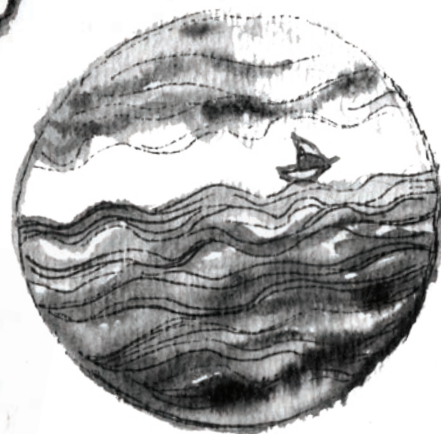
Budzik: dźwięk budzika, który Andżelika przywiozła z Polski, jest magiczny, bo przypominał dziewczynce jej stary pokój (s. 8).

Zgniatany plastikowy kubeczek: plastikowe opakowanie, w którym Andżelika przechowywała nasionko (s. 3-4).

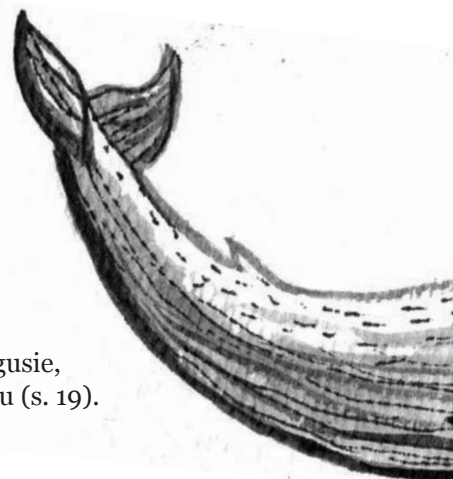
Morze: scena, w której Andżelika patrzy na morze przez lornetkę (s.10-15) albo kiedy spaceruje przy brzegu morza (s. 21-22).

Dzwonek szkolny: lekcje w szkole (s. 15-19).

Wieloryb: rozmowa w klasie o tym, co Andżelika mogła zobaczyć w morzu (s. 17).

Kot: Andżelika sugeruje signorze Ragusie, że to kot pana Antonia chodził po dachu (s. 19).

TANDŻIN

czas: 5 minut

Wskazówka

Opuść rozdział *Kara i Poszukiwania*, przejdź od razu na stronę 37.

18

OP4: Wróćcie do kręgu. Zapytaj dzieci: *na czym skończyliśmy czytany fragment? Opowiedz dzieciom, że następnego dnia po spotkaniu na plaży Andżelika wraz ze swoimi koleżankami Eleną i Laurą postanowiły znaleźć chłopca. Czy chcecie się dowiedzieć, czy im się udało?* Przeczytaj rozdział *Tandżin*, zaczynający się na stronie 37.

Wskazówka

W trakcie czytania pokaż dzieciom ilustrację ze strony 41.

PODSUMOWANIE

czas: 5 minut

19

OP1: Podsumuj zajęcia, zadając pytania:

- Gdzie odbywa się czytana dzisiaj opowieść?
- Co to jest Lampedusa? Do jakiego kraju należy wyspa?
- Dlaczego znajduje się na niej Andżelika?
- Jak nazywamy osoby, które opuściły swój kraj i mieszkają w innym państwie?
- Czy łatwo było Andżelice odnaleźć się w nowych warunkach?
- Jak nazywa się chłopiec, którego znalazła Andżelika?
- Czy chcielibyście się dowiedzieć, co dalej stało się z Tandżinem?

Wskazówka

Przy odpowiedziach zwróć uwagę na to, że Andżelika została szybko zaakceptowana w szkole, nie miała większych problemów z integracją z rówieśnikami i rówieśniczkami, w niedługim czasie nauczyła się języka. Z drugiej strony tęskniła za Polską, za tatą, za jej pokojem. O jej starym domu przypominał jej budzik, lornetka, którą sprezentował jej ojciec. Andżelika musiała się również przyzwycząić do nowego brzmienia imienia. Wy tłumacz dzieciom, że taka przeprowadzka wiązała się z czymś ciekawym, nowym, że była wyzwaniem, z którym Andżelika świetnie sobie poradziła, chociaż ceną za to była tęsknota za starym światem.

26

OP2: Na zakończenie wyjaśnij: *już niedługo się spotkamy i dokończymy opowieść o Andżelice i Tandżinie! Schowajcie swoje pudełeczka po jogurcie, niech one Wam przypominają o naszym spotkaniu.*

SCENARIUSZ 2 Zrozumieć siebie nawzajem

Autorka scenariusza: Martyna Sędek

Wskazówka

Przed przeczytaniem scenariusza, zapoznaj się z książką Rafała Witka *Chłopiec z Lampedusy*. Przedstawiony materiał dotyczy stron 48-63, dobrze jednak znać kontekst całej książki. W scenariuszu opuściliśmy rozdział *Kradzież*, jeśli chcesz możesz opowiedzieć o nim dzieciom albo go przeczytać. Z uwagi na to, że poruszanych treści jest dużo, zrezygnowaliśmy z umieszczenia tego fragmentu w scenariuszu. Na zajęciach chcieliśmy wypuklić wątek różnic kulturowych oraz potrzeby wzajemnego zrozumienia w kontakcie międzykulturowym.

Czas trwania: 90 minut

(Jeśli uznacie, że grupa z którą pracujecie potrzebuje krótkiego odpoczynku, śmiało zorganizujcie przerwę).

Liczba uczestników/uczestniczek: 5-25 osób

Wiek uczestników/uczestniczek: 4-7 lat

Cele dla osób prowadzących:

- wyjaśnienie pojęć: azyl, uchodźca, nielegalny imigrant;
- wskazanie na mapie, gdzie leży Erytrea;
- refleksja nad relacjami między osobami różnych kultur oraz emocjami, jakie pojawiają się w takich relacjach;
- refleksja nad przyjaźnią.

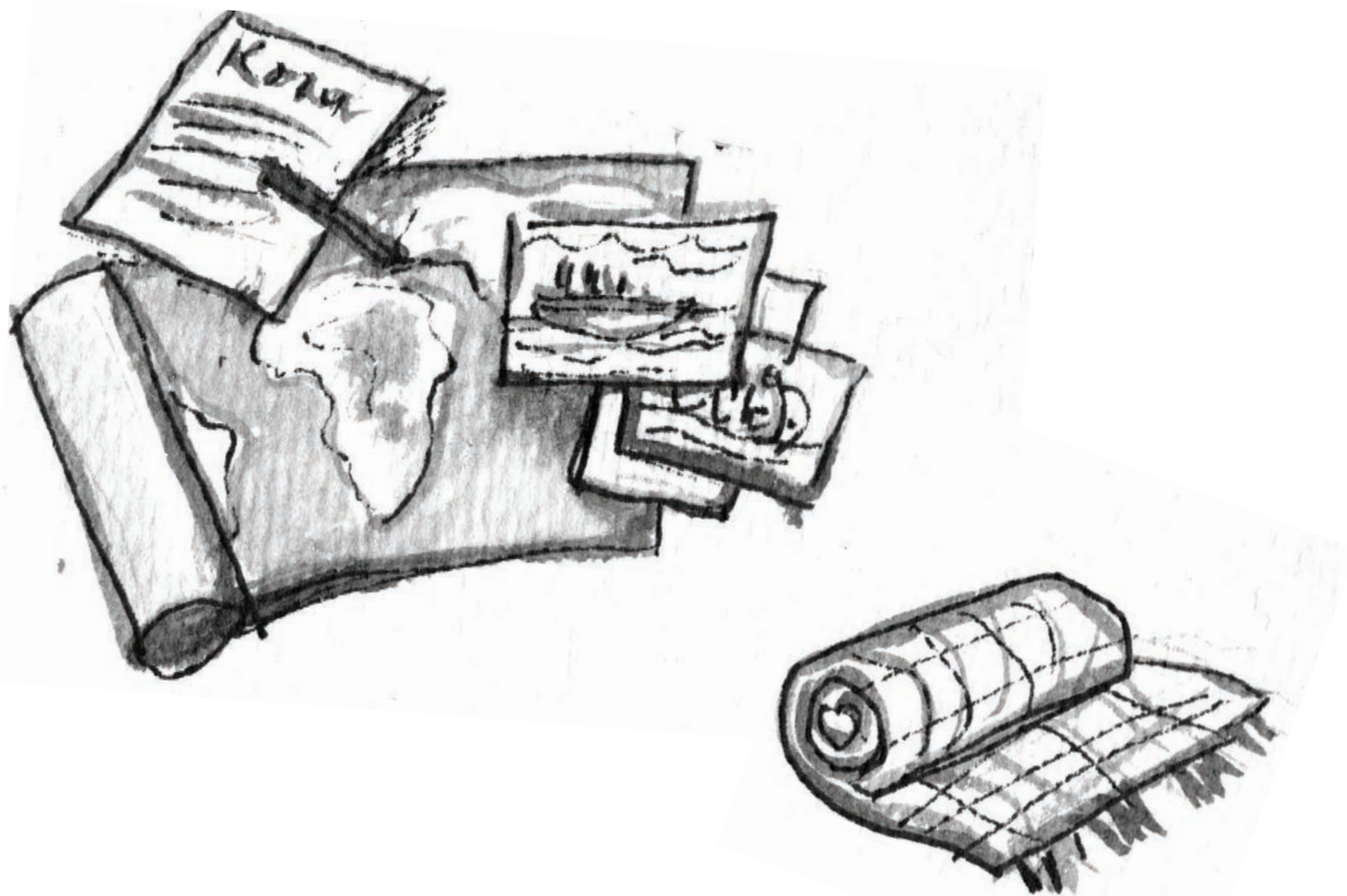
Cele w języku uczestnika/uczestniczki:

- dowiesz się, co to znaczy: *azyl, uchodźca, nielegalny imigrant*;
- wskażesz na mapie, gdzie leży kraj Tandżina;
- zastanowisz się, w jaki sposób Andżelika i Tandżin zaprzyjaźnili się ze sobą;
- narysujesz, jakie cechy ma przyjaciel.

Metody pracy: zabawa, praca z tekstem literackim, rozmowa, praca plastyczna.

Materiały:

- koc;
- spisany na poprzednim spotkaniu kontrakt;
- książka *Chłopiec z Lampedusy*;
- duża mapa świata (najlepiej polityczna);
- wydrukowane zdjęcia uciekających uchodźców i uchodźczyń na łodzi (linki - zob. załącznik 1 str. 27);
- duży arkusz papieru (np. A2) po 1 dla każdej grupy;
- zestaw kredek/flamastrów/pasteli olejnych dla każdej grupy.

Przebieg zajęć:

ZACZYNAMY!

czas: 15 minut

1 OP1 i OP2: Zbierz dzieci w krąg, przywitaj się z grupą, zachęć do przypomnienia swoich imion, przedstaw dzieciom cele dzisiejszego spotkania.

Poznaliśmy się już na ostatnim spotkaniu, ale jestem ciekawy, czy Wy znacie siebie nawzajem tak dobrze, że bez problemu powiecie, jak każda osoba ma na imię.

Podziel grupę na dwie mniejsze (np. odliczając do dwóch). Zadaniem dwóch osób prowadzących jest rozłożenie koca i trzymanie go w górze, w taki sposób aby służył za kurtynę. Pozostałe osoby prowadzące mogą dołączyć do grup. Następnie jedna grupa siada po jednej stronie koca, a druga po drugiej, w ten sposób, by dzieci nie widziały siebie nawzajem. Zadaniem każdej grupy jest wybranie 1 osoby, która usiądzie na czele grupy tuż przy samym kocu. Drużyna musi to uczynić bezszelestnie, aby sąsiadująca grupa ich nie usłyszała. Kiedy dzieci zostaną wybrane i usiądą przy „kurtynie” na „trzy-cztery” prowadzący opuszczają koc i dzieci z przeciwnej drużyny muszą jak najszybciej powiedzieć imię osoby, która siedzi naprzeciwko nich. Kto będzie pierwszy wygrywa, a przegrany przechodzi do drużyny wygranej. W grę mogą się włączyć również osoby prowadzące. Gra toczy się, aż wszystkie osoby przejdą do 1 grupy lub do momentu aż starczy Wam czasu.

2 OP2: Po zabawie przypomnij o przyjętych zasadach, których będziecie wspólnie przestrzegać, żeby wszyscy czuli się dobrze na zajęciach. Pokaż plakat z kontraktem. Jeżeli zdarzy się, że jakiegoś dziecka nie było na zajęciach, niech złoży na nim swój podpis/znak graficzny/odciski ręki.

3 OP3: Zapytaj dzieci, co pamiętają z przeczytanej wspólnie książki (możesz pokazać okładkę lub ilustracje czy rysunki, które wykonywali na ostatnich zajęciach):

- Kim są bohaterowie i bohaterki?
- Jakie są ich imiona?
- Jakie przygody ich spotkały?
- Jak myślicie, co wydarzy się dalej?

PORANEK

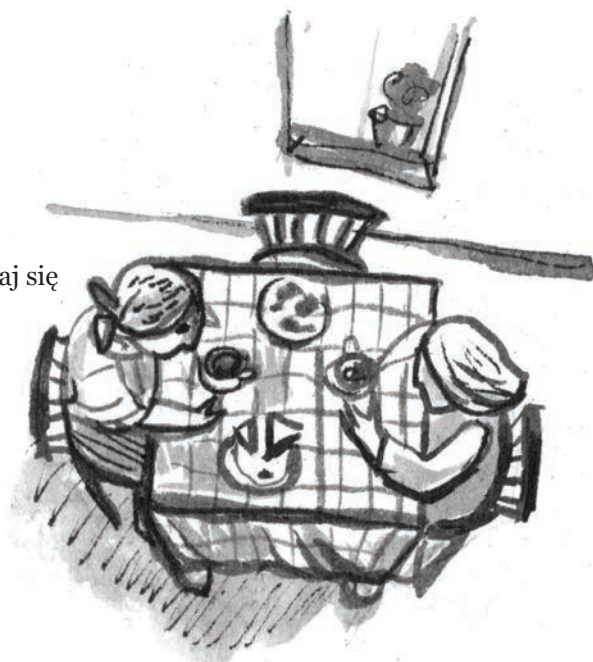
Czas: 15 minut

4 OP4: Przeczytaj fragment rozdziału *Poranek* do strony 50 i zatrzymaj się po słowach: „A my tu sobie omówimy różne sprawy!”.

5 OP3: Zapytaj dzieci:

- Jak myślicie, co postanowi mama Andżeliki z signorą Ragusą?
- Co czeka chłopca i Andżelikę?

6 OP4: Kontynuuj czytanie rozdziału.

Wskazówka

Zwróć uwagę, że Andżelika traktuje opuszczenie kraju jako wycieczkę, a Tandżin opowiada o ucieczce, stąd między nimi doszło do nieporozumienia – niezrozumienia przyczyn, jakie doprowadziły do ich wyjazdu ze swoich krajów pochodzenia, a także okoliczności, które obu sytuacjom towarzyszą.

7 OP1: Po skończonym rozdziale możesz pokazać wydrukowane zdjęcia łodzi z uchodźcami i uchodźczyniami (załącznik 1 - strona 27). Wytlumacz dzieciom, że zdarza się, że ludzie w swoim kraju czują się zagrożeni, że są niesprawiedliwie traktowani, że sytuacja w państwie zagraża ich życiu, dlatego muszą uciekać i chronić się w innych krajach, szukając AZYLU, czyli bezpiecznego schronienia w innym państwie. Jak widzicie na zdjęciach ludzie uciekają aż przez morze, żeby znaleźć miejsce, w którym poczują się lepiej. Takie osoby nazywają się uchodźcami. Możecie zauważyć, że na łodzi jest bardzo wiele osób, że łódź jest przeludniona i część osób może wpaść do wody – tak jak Tandżin. Woda porywa ich i często są rozdzieleni od swoich bliskich, nie wiedzą, gdzie szukać pomocy, bo są w zupełnie nowym miejscu i do tego zupełnie sami. Ludzi, którzy opuszczają swój kraj z powodu wojny, prześladowań i chronią się w innym nazywamy UCHODŹCAMI.

8 OP2: Zapytaj dzieci: dlaczego Tandżin musiał podróżować łodzią do Włoch? Rozwiń mapę i pokaż dzieciom, gdzie leży kraj Tandżina – Erytrea. Poproś dzieci, aby wskazały na mapie Włochy i wyspę Lampedusę. Zadaj pytanie: jak myślicie, dlaczego uchodźcy i uchodźczynie z Erytrei trafili właśnie na tę wyspę? Następnie wyjaśnijcie, że Lampedusa stała się dla wielu osób przystanią w ucieczce do Europy ze swojego kraju, w którym panuje wojna, głód oraz jest niebezpiecznie.

ROZMOWA

czas: 15 minut

9 OP3: Przeczytaj kolejny rozdział. Zrób pauzę po słowach: „Co to znaczy <<nielegalny imigrant>>?”, na stronie 56.

16 OP4: Zapytaj dzieci o to samo. Po ich wypowiedziach wyjaśnij, że terminem **NIELEGALNY IMIGRANT** określa się osobę, która przekroczyła granicę jakiegoś kraju bezprawnie: nie pokazując paszportu, nie zgłaszając nigdzie swojego pobytu. Dla obywateli i obywaterek Unii Europejskiej podróżowanie pomiędzy krajami należącymi do strefy Schengen nie wymaga konieczności okazywania dowodu osobistego ani paszportu. Andżelika, wyjeżdżając na Lampedusę, nie musiała tego faktu wcześniej zgłaszać. Natomiast gdyby chciała polecieć np. do Stanów Zjednoczonych, które nie należą do Unii Europejskiej, musiałaby posiadać stosowny dokument, pozwolenie na wjazd, czyli WIZĘ. Tandżin nie był obywatelem Unii Europejskiej, mieszkał w Erytrei, państwie leżącym w Afryce Wschodniej. Chcąc legalnie, czyli zgodnie z prawem przekroczyć granicę Włoch, czyli dostać się na teren Unii Europejskiej, musiał posiadać odpowiedni dokument, który go do tego uprawnia. Chłopiec nie miał ze sobą dokumentów, dlatego karabinierzy nazwali go <<nielegalnym imigrantem>>, co spotkało się z ostrą reakcją ze strony Andżeliki: „Co to znaczy <<nielegalny imigrant>>? – ryknęła na karabiniera. (...) – To mój kolega. I wszystko ma legalne! Niby co w nim jest nielegalnego? Ręce są nielegalne? Nogi? (...)”. Ta emocjonalna reakcja dziewczynki wynikała z rodzącej się w niej sympatii dla chłopca. Warto wiedzieć, że są osoby i instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka (takie jak np. Amnesty International), które podnoszą tę kwestię, podkreślając wagę godności człowieka i wyjaśniając, że żaden człowiek nie jest nielegalny. Nielegalny może być czyjś pobyt, ale nie sam człowiek. Pamiętajmy, że to w jaki sposób mówimy o migrantach/migrantkach czy uchodźcach/uchodźczyniach, może w dalszej perspektywie przekładać się na to, w jaki sposób są oni traktowani w danym społeczeństwie.

11 OP3: Kontynuuj czytanie rozdziału.

12 OP4: Na koniec zapytaj dzieci:

- Gdzie karabinierzy zaprowadzą Andżelikę i Tandżina?
- Co się stanie z dziećmi?
- Jak myślicie, co wymyśli signora Ragusa?

Wskazówka

Zadając pytanie dzieciom, nie oczekuj, że udzielą poprawnej odpowiedzi dotyczącej dalszej fabuły. Pozwól im fantazjować, snuć domysły i własne wyobrażenia. Każda odpowiedź, która padnie jest dobra, podziękuj więc za nią dzieciom.

Wybierz dwie odpowiedzi, które według Ciebie są najciekawsze (albo które najczęściej padały), poproś dzieci, żeby zagłosowały, za którą wersją wydarzeń są. Wskaż ręką jedno miejsce w sali – *niech w tym miejscu sali ustawią się dzieci, które są za tym, że* (tutaj przytocz jedną odpowiedź), *a po drugiej stronie (wskaż ręką) te osoby, które są za tym, że* (tutaj przytocz drugą wersję). Po tej krótkiej sondzie dzieci na pewno się ożywią i będzie to dobry przerwany od ciągłego siedzenia. Zapytaj dzieci: *czy teraz chcielibyście usłyszeć, co się stanie w książce?* Po czym zaproś dzieci znów do kręgu.

POSTERUNEK

czas: 15 minut

13 OP1: Przeczytaj rozdział *Posterunek*. Kiedy dojdiesz do rysunku Tandzina (s. 60), możesz pokazać ilustrację na tyłach książki i opowiedzieć, że tak ilustratorka wyobraziła sobie pracę Tandzina.

Wskazówka

Czytając, zwróć uwagę na kolejne różnice kulturowe. W różnych krajach Europy zdarza się, że dzieci przedstawiają swoje przeżycia za pomocą rysunków, natomiast w Erytrei bardziej powszechna jest kultura opowiadania – przekazywania sobie historii mówionych.

Dzieci przedstawiły swoje wyobrażenia własnych ojczyzn. Rysunek Tandzina odzwierciedla energię afrykańskiej ziemi: pełną kolorów, słońca, owoców, zwierząt, roślin, ludzi, stykającą się z niebezpieczeństwem, zagrożeniem. Andżelika narysowała ilustrację, która mówiła o spokoju i stabilności, za którymi tęskniła: jej dom, szczęśliwi rodzice, kot, kilka drzew oraz pracę taty.

Warto zwrócić uwagę również na to, że Andżelika przebywa już długo za granicami ojczyzny i zdążyła się przyzwyczaić do włoskich warunków, dlatego jej rysunek może wydawać się mniej atrakcyjny. Dziewczynka wciąż tęskni za dawnym życiem, ale w inny sposób, bo we Włoszech również cieszy się przyjaźnią dziewczynek, jest z mamą, czeka na paczki od taty. Natomiast Tandzin znajduje się w innej sytuacji: nie był gotowy na taką trudną podróż, na rozłąkę z rodzicami, znalazł się sam w zupełnie nowej kulturze. Jego wspomnienia kraju są świeższe, dlatego mogą być bardziej kolorowe, przesycone tęsknotą.

Zwróć uwagę również na to, że środek transportu, jakim jest ciężarówka również można odbierać inaczej w zależności od kultury. Andżelice kojarzy się ona z pracą taty, natomiast Tandzinowi z żołnierzami, którzy okrutnie rządzą krajem, w każdej chwili grożąc śmiercią lub kradzieżą. Na tym tle również doszło między dziećmi do nieporozumienia. W tym przypadku to nie tylko kwestia kultury, ale także bezpośrednich doświadczeń dzieci.

14 OP2: Zapytaj dzieci:

- Pamiętacie, jak Andżelika i Tandżin zachowywali się na początku wobec siebie, kiedy dziewczynka spotkała go nad brzegiem morza?
- W jaki sposób Andżelika traktowała go w swoim domu?
- Czy rozumiała wszystkie jego zachowania (kiedy np. bez pytania wziął puszkę sardynek)?
- Jak Tandżin zachowywał się wobec Andżeliki?
- Co dziewczynka zrobiła kiedy przyszedli do jej domu karabinierzy i chcieli zabrać Tandżina?
- Jak Andżelika i Tandżin zachowywali się wobec siebie w więzieniu?
- Czy według Was Andżelika i Tandżin się przyjaźnią, nawet jeżeli się pobili? Dlaczego?
- Czy Wam też się zdarzy pokłócić ze swoim przyjacielem? Co należy wtedy zrobić?
- Czy można zaprzyjaźnić się z osobą z innego kraju?

Wskazówka

Zaproponowane pytania mają służyć zaakcentowaniu zmiany, która dokonuje się w Andżelice i Tandżinie. Na początku ich spotkaniu towarzyszy nieufność, lęk, ale i zaciekawienie. Kiedy zaczynają więcej ze sobą rozmawiać, poznawać miejsce, z którego przybyli (jak wygląd ich dom), zaczynają lepiej rozumieć siebie nawzajem. Mimo, że dostrzegają pomiędzy sobą różnice, to nie przeszkadzają im one w nawiązywaniu przyjaźni.

RYSUNEK

czas: 25 minut

- 15 OP3: Połącz grupę w kilkusobowe zespoły – ilość zespołów powinna być taka sama jak ilość prowadzących, tak, aby każdy prowadzący mógł pomagać jednemu zespołowi. Celem tego ćwiczenia jest to, żeby dzieci pracowały w stosunkowo małych zespołach, by uczyły się pracy w grupie, tj. podziału zadań między sobą, współpracy z innymi osobami. Dobrze jest, żeby każdy prowadzący czuł nad pracą w grupie, dbał, by każde dziecko w jakiś sposób włącza się w jej działanie. Podziału na grupy możecie dokonać np. przez losowanie takich samych obrazków, losów w różnych kolorach lub przez odliczanie.

Każda grupa otrzymuje duży brystol, materiały plastyczne. Jej zadaniem jest stworzenie pracy ilustrującej najlepszego przyjaciela/przyjaciółki. Zadaj każdemu zespołowi pytanie: *jaki powinien być przyjaciel/przyjaciółka? Co pomaga w byciu dobrym przyjacielem/przyjaciółką?*

Daj dzieciom 15 minut na pracę. Po skończeniu połóż plakaty w widocznym miejscu. Pozwól, żeby dzieci spokojnie obejrzały każde dzieło. Kto skończy, siada w kręgu i następuje podsumowanie.

16 OP4: Podsumuj pracę grupy, podziękuj za wspólną pracę. Zadaj grupie kilka pytań:

- Czy pracowanie w grupie jest łatwe czy trudne?
- Komu pracowało się łatwiej niż samemu, a komu trudniej?
- Na plakatach każda grupa przedstawiła, jaki powinien być dobry przyjaciel/przyjaciółka. Czy ktoś chciałby opowiedzieć o tym?

Wskazówka

Zbierz odpowiedzi dzieci oraz podsumuj ćwiczenie. Spróbuj zauważyć, jakie cechy się najczęściej powtarzają, co jest dla dzieci najważniejsze. Po skończonych wypowiedziach dzieci, powiedz to na głos. Podkreśl też cechy, które są według Ciebie ważne, które nie padły albo zauważyła je tylko jedna grupa.

PODSUMOWANIE

czas: 5 minut

17 OP1: Zapytaj dzieci, czego się dzisiaj dowiedziały o Andżelice i Tandżinie. *Czy pamiętają, kim jest uchodźca, a kim nielegalny imigrant oraz czym jest azyl? Po czym można stwierdzić, że Andżelika i Tandżin się zaprzyjaźnili?*

18 OP2: Spytaj, jak podobały się zajęcia. Niech każde dziecko podniesie kciuk do góry, jeśli uważa, że było ciekawie i miło, kciuk poziomo oznacza, że było OK, ale trochę się nudziłem, kciuk w dół symbolizuje, że nie podobało mi się na zajęciach. Podziękuj dzieciom za wspólny czas.

ZAŁĄCZNIK 1

Fot. 1. Łódź z ekwadorskimi uchodźcami i uchodźczyniami zauważona 300 mil od brzegu Gwatemali przez amerykańską marynarkę wojenną.
Wikipedia, autor nieznany, <http://bit.ly/ekwadorczycy>, [dostęp: 10.11.2017].

Fot. 2. Hiszpańscy wolontariusze i wolontariuszki z „Proactiva open arms” pomagają uchodźcom z Syrii i Iraku płynącym do brzegów greckiej wyspy Lesbos.
Wikipedia, autor: [Ggia](http://bit.ly/do-lesbos), <http://bit.ly/do-lesbos>, [dostęp: 10.11.2017].

Fot. 3. Syryjscy uchodźcy i uchodźczynie bezpiecznie przyplývają na brzegi wyspy Lesbos.
Wikipedia, autor: [Ggia](http://bit.ly/przy-lesbos), <http://bit.ly/przy-lesbos>, [dostęp: 10.11.2017].

Czas: 80 minut

(Jeśli uznasz, że grupa z którą pracujecie potrzebuje krótkiego odpoczynku, śmiało zorganizujecie przerwę).

Liczba uczestników/uczestniczek: 5-25 osób

Wiek uczestników/uczestniczek: 4-7 lat

Cele dla osób prowadzących:

- wyjaśnienie, kim jest uchodźca/uchodźczyni;
- przedstawienie praw dziecka i refleksja nad nimi;
- refleksja nad różnorodnością uczuć i sposobów ich okazywania;
- ukazanie problemu uchodźstwa na świecie.

Cele w języku uczestnika/uczestniczki:

- opisze na przykładzie Tandżina, kim jest uchodźca/uchodźczyni;
- wytłumaczy koledze lub koleżance, co to są prawa dziecka;
- wymieni swoje trzy prawa, które ma jako dziecko;
- rozpozna kilka uczuć i emocji po wyrazie swojej twarzy i kolegi, koleżanki;
- dowiesz się, co łączy Tandżina z Tenjinem.

Metody pracy: zabawa, praca z tekstem literackim, rozmowa, praca plastyczna.

Materiały:

- książka *Chłopiec z Lampedusy* Rafała Witka;
- spisany kontrakt z poprzednich zajęć;
- arkusze papieru (np. A2);
- laptop lub komputer stacjonarny;
- rzutnik;
- głośniki;
- małe lusterko dla każdego dziecka;
- mała karteczka biurowa dla każdego dziecka;
- 5 zestawów kredek;
- kubeczki po jogurcie z pierwszych zajęć.

Przebieg zajęć

ZACZYNAMY

czas: 10 minut

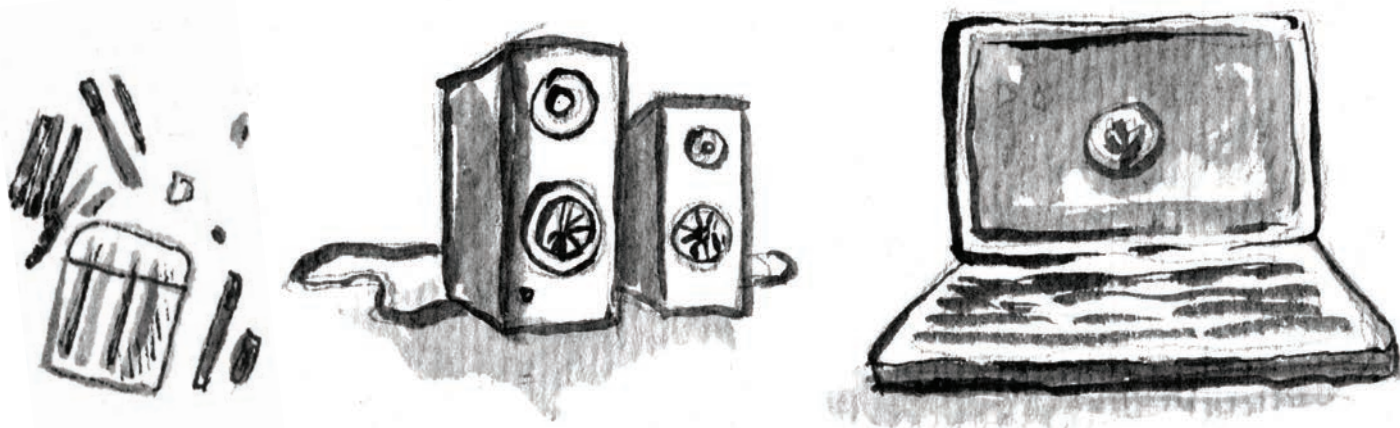
1 OP1: Zbierz dzieci w krąg. Przywitaj się z grupą, chcąc przypomnieć imiona osób uczestniczących, zaproponuj krótką aktywność integracyjną. Wyznaczona osoba podaje swoje imię i dodaje informację o sobie, np. *jestem wesołym Arturem*. Kolejna osoba powtarza usłyszaną informację: *ty jesteś wesołym Arturem* i dodaje np. *A ja jestem rozmarzoną Zosią*. Następnie reszta osób przedstawia się w podobnym schemacie.

2 OP2: Przedstaw dzieciom cele dzisiejszego spotkania, przypomnij przyjęte przez grupę zasady. Zapytaj, co pamiętają z ostatnich zajęć o Tandzinie: *skąd przybył, jak się dostał na wyspę, gdzie się teraz znajduje?* Spytaj, *co to znaczy, że Tandzin jest uchodźcą?*

Wskazówka

Być może dzieci będą podawać jedynie hasła które zapamiętały z poprzednich zajęć, dlatego spróbuj uzupełnić ich wypowiedzi, opowiadając jeszcze raz, kim jest uchodźca/uchodźczyni.

Uchodźca/uchodźczyni to taka osoba, która np. z powodu swojego pochodzenia, wyznawanej religii albo poglądów politycznych, nie czuje się bezpieczna w swoim państwie. Z tego powodu decyduje się opuścić swój kraj, swój dom, zostawić większość swoich rzeczy i wyjechać do innego państwa. Bardzo często taka podróż odbywa się w trudnych warunkach, a podczas wyprawy zdarza się że osoba zostaje rozdzielona od swoich bliskich, z którymi ucieka. Nawiązując do książki, powiedz, że Tandzin ze swoimi rodzicami uciekał z Erytrei i wspólnie próbowali przedostać się przez morze do Europy.

PRAWA DZIECKA

czas: 25 minut

3 OP3: Przeczytaj rozdział *Lody*. Zatrzymaj się na stronie 66 przy słowach: „Żadne dziecko nie zasługuje na to, aby je ktoś włóczył po posterunkach i ośrodkach”. Zapytaj dzieci: *co to są prawa dziecka? Czy znacie jakieś?*

4 OP4: Wybierz kilka praw dziecka i przedstaw je dzieciom w formie krótkiej scenki (zaproś do scenek inne osoby prowadzące zajęcia). Zadaniem grupy jest odgadnięcie, jakie prawa dziecka są prezentowane. Weryfikuj odpowiedzi, a następnie zapisz na dużym brystolu te, które odnoszą się do praw dziecka. Po zapisaniu przeczytaj je grupie.

5 Obejrzyjcie wspólnie krótki film *Nie ma dzieci - są ludzie*.¹⁷

OP1: Po obejrzeniu zapytaj: *Co znaczy sformułowanie, że <<Nie ma dzieci - są ludzie?>>* Wysłuchaj odpowiedzi i wyjaśnij, że autorem słów jest Janusz Korczak, polsko-żydowski lekarz. Korczak uważał, że tak jak każdy dorosły, dziecko jest właścicielem pełnych praw i wolności.

6 OP2: Dokończ czytanie rozdziału.

Wskazówka

Przygotuj się do rozmowy, czytając artykuł poświęcony prawom dziecka na stronie Rzecznika Praw Dziecka¹⁸, oglądając filmik edukacyjny przygotowany przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę.¹⁹

Prawa Dziecka ustanawia Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Organizację Narodów Zjednoczonych (organizację zrzeszającą prawie wszystkie państwa z całego świata). W świetle konwencji dziecko jest istotą ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, której przysługuje pełnia praw człowieka. Konwencja składa się z 54 artykułów, które można podzielić na trzy kategorie ogólne:

ochrona – odnosi się do bezpieczeństwa dzieci, sprzeciwia się ich krzywdzeniu, zaniedbywaniu i wykorzystywaniu;

zaspokojenie potrzeb – obejmuje specyficzne potrzeb dzieci, takie jak wykształcenie i opieka zdrowotna;

uczestnictwo – odnosi się do rozwoju zdolności dziecka do podejmowania decyzji i uczestniczenia w życiu społecznym do chwili osiągnięcia pełnoletności.

17 *Nie ma dzieci – są ludzie*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, <http://bit.ly/NieMaDzieciSaLudzie>, [dostęp: 10.11.2017].

18 *Prawa dziecka*, Rzecznik Praw Dziecka, <http://bit.ly/prawa-dziecka>, [dostęp: 10.11.2017].

19 *Nie daj się 9 - film edukacyjny - nasze prawa*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, <http://bit.ly/NaszPrawa>, [dostęp: 10.11.2017].

Każde dziecko ma prawo, żeby:

żyć

mieć tożsamość

rozwijać się

wychowywać się w rodzinie

wyrażać własne poglądy

być informowane

uczestniczyć w życiu społecznym

żyć w godnych warunkach

leczyć się

odpoczywać

uczyć się

być chronione prawem pracy, czy to w ramach obowiązku nauki
czy wakacyjnego zarobku.

Wskazówka

Podkreśl, że każde dziecko posiada te wszystkie prawa z racji tego, że jest człowiekiem. Aby poszerzyć swoją wiedzę o tym, jak mówić o prawach dziecka i prawach człowieka, możecie przeczytać publikację: *Kompasik. Edukacja na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi*.²⁰

7 **OP2:** Dokończ czytanie rozdziału.

²⁰ Flowers Nancy (red.), *Kompasik. Edukacja na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi*, <http://bit.ly/kompasik>, [dostęp: 10.11.2017].

TELEFON

czas: 20 minut

8

OP3: Rozpocznij czytanie rozdziału *Telefon*, zatrzymaj się na stronie 68, po odczytaniu zdania: „Krzyczenie było zabronione, aby nie zakłócać spokoju signory Ragusy i okolicznych mieszkańców”. Zapowiedz grupie, że ich zadanie będzie polegało na zgadywaniu, co mogły oznaczać niektóre gesty ustalone przez Andżelikę i Tandżina, ułatwiające im porozumiewanie się na odległość. Powoli odczytuj kolejne opisy gestów i zachowania bohaterów i bohaterki z książki i rób odpowiednią pauzę po to, by dać dzieciom czas na odgadnięcie znaczenia kolejnych gestów. Dokończ czytanie rozdziału.

9

OP4: Powiedz, że historia Tandżina mogłaby nie mieć takiego szczęśliwego zakończenia, gdyby nie okazana przez Andżelikę, jej mamę, pana Pallaferii i panią Ragusę pomoc Tandżinowi. Wiadomość o odnalezionych swoich zaginionych rodziców wywołała w chłopcu masę emocji, płakał i śmiał się na zmianę. Rozdaj dzieciom małe lusterka (jeśli w sali w której prowadzicie zajęcia jest duże lustro, wykorzystaj je). Poproś, żeby każdy pokazał, jak wygląda jego buzia, gdy jest radosna i zobaczył to w lusterku. Następnie niech pokaże to samo swojemu koledze lub swojej koleżance obok. Następnie poproś, żeby pokazali, jak wyglądają ich buzie, gdy się złością, a jak gdy czegoś się boją, jak są znudzeni, zdziwieni, szczęśliwi. Niech każdą minę dzieci zobaczą w lusterku, a następnie pokażą sobie nawzajem.

Wyjaśnij, że każde dziecko, tak jak każdy człowiek ma prawo do wyrażania własnych uczuć. *Przeoglądanie w lustrze swojej twarzy daje nam możliwość zobaczenia, jak wyrażamy swoje emocje. Nie każdy z nas pokazuje je w taki sam sposób. Niektórzy kiedy są radosni, uśmiechają się, szczerząc zęby, niektórzy tylko delikatnie się uśmiechają. Niektórzy, kiedy się boją, to płaczą, a niektórzy płaczą, kiedy są szczęśliwi, a część osób płacze tylko, kiedy jest smutna. Rozpoznanie własnych emocji i emocji moich kolegów i koleżanek, nazwanie tego, co czujemy jest bardzo ważne. Wszystkie uczucia są ważne, chociaż część z nich jest miła, a część mniej łatwa i przyjemna, ale każde z nich jest potrzebne. W chwilach bardzo silnych emocji, takich jakie przeżywał Tandżin, trudno jest nam oddzielić radość i smutek. Tandżin wcale nie był pewny, czy uda mu się zobaczyć swoich rodziców. Pewnie przez cały czas czuł strach, było mu smutno z powodu tego, że jest sam. Dlatego kiedy pan Antonio przekazał mu informację nie posiadał się ze szczęścia i okazywał to na zmianę, płacząc się i śmiejąc.*

Wskazówka

Rozumienie emocji w poruszonym temacie migracji jest bardzo istotne, ponieważ każdej osobie opuszczającej swój dom, towarzyszą inne uczucia. Andżelika tęskniła za tatą, ale cieszyła się, że może wyjechać ze swoją mamą i być obok niej. Tandżin uciekał z rodzicami przed niebezpieczeństwem, więc mogła mu towarzyszyć obawa, strach, niepewność. Zwróć uwagę także na to, jakie emocje odczuwał Tandżin i Andżelika przy wzajemnym poznawaniu się, jak stopniowo przyzwyczajali się do siebie, odczuwając w swojej obecności spokój, zadowolenie, jak cieszyli się, razem bawiąc się na dachu pana Antonia.

POŻEGNANIE czas: 25 minut

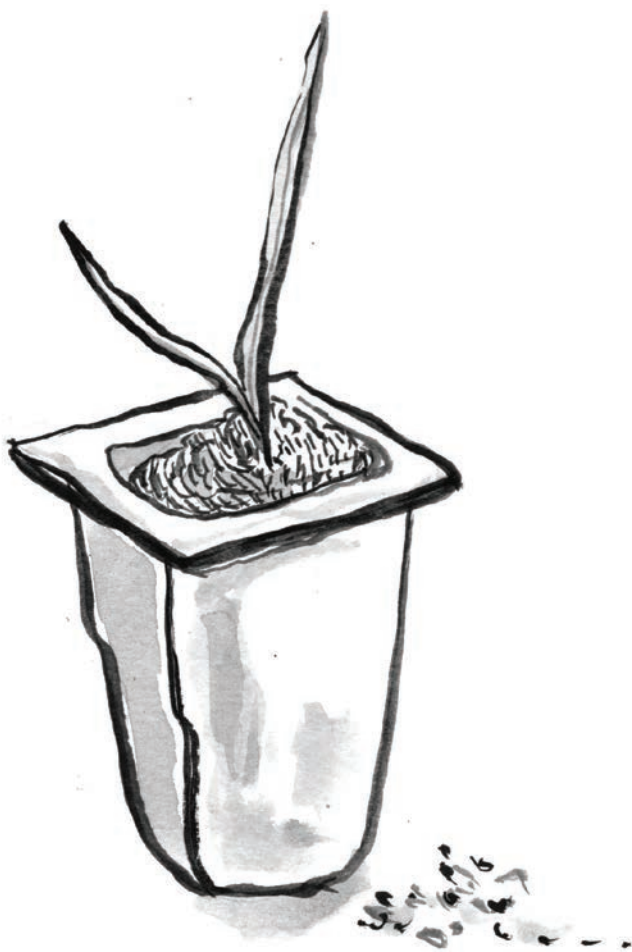
10 OP1: Przeczytaj rozdział *Pożegnanie*. Pokaż dzieciom kubeczek po jogurcie. Zapytaj dzieci, *co on przypomina? Czy pamiętacie, jakie rysunki w nich umieściliście?* (daj chwilę na swobodne wypowiedzi na forum). *Narysowaliście wiele miłych chwil, które spędziliście w swoim życiu. Czy przypominacie sobie jakieś sympatyczne momenty, które zdarzyły się podczas naszych spotkań?* Pozwól dzieciom, żeby podzieliły się swoimi spostrzeżeniami na forum. Rozdajcie dzieciom kubeczki i karteczki biurowe. Zadaniem każdej osoby jest narysowanie miłego momentu, który pamięta z zajęć. Po skończonej pracy każda osoba niech wrzuci karteczki do jogurtu i powiedz dzieciom, że mogą zabrać je do domu. Zachęć dzieci do opowiedzenia o swoim wspomnieniu na forum.

11 OP2: *Ten niezwykły jogurt będzie Wam przypominać o naszych spotkaniach. Każdy z Was będzie teraz mógł pielęgnować wspomnienia z naszych spotkań, tak jak Andżelika dbała o ziarenko palmy Tandżina. Zobaczcie, że na zajęciach nie tylko świetnie się ze sobą czuliśmy, ale także dowiedzieliśmy się wielu ważnych rzeczy. Chcę Wam zadać na zakończenie kilka pytań, w tym celu będę rzucać do wybranych osób piłeczkę:*

- Czy dzieci w każdym kraju czują się bezpieczne?
- Czy każdemu dziecku należy się pomoc, kiedy jest zagrożone?
- Jakie inne prawa mają dzieci?
- Kto to jest uchodźca? Czy możemy tak nazwać Tandżina?
- Z jakiego kraju uciekał?
- W jaki sposób znalazł Andżelikę?
- W jaki sposób dziewczynka mu pomogła?
- Czy można powiedzieć, że się zaprzyjaźnili?
- Kto wyciągnął dzieci z więzienia?
- Kto pomógł Tandżinowi odnaleźć rodziców?
- Jak Tandżin zareagował, kiedy dowiedział się o spotkaniu z rodzicami?
- Jak zachowała się Andżelika i Tandżin, kiedy się spotkali po chwilowej rozłące?
- Co Andżelika i Tandżin, mogą czuć, kiedy się rozstają?

12 OP3: Przeczytaj epilog, a po zakończeniu pokaż dzieciom na ekranie komputera zdjęcie chłopca, Tenjina (załącznik 1 s. 34), którego historia była inspiracją dla autora do napisania książki. Wy tłumacz, że dwa lata temu chłopiec z fotografii Tenjin – bo tak ma na imię – dostał się z innymi uciekinierami i uciekinierkami z Erytrei na włoską wyspę Lampedusę. Miał wtedy 11 lat. Na zakończenie podkreśl, że opowieść o chłopcu została wymyślona przez autora, ale są inne historie ludzi, którzy podobnie jak Tenjin zostali zmuszeni do ucieczki ze swojego kraju. Aktualnie w wielu miejscach na świecie toczą się wojny, w których cierpią również dzieci. Powiedz, że obecnie na świecie co 10 osoba (prawie 65,6 mln osób) została zmuszona opuścić swój dom, stając się uchodźcą.

13 OP4: Na zakończenie podziękujcie dzieciom za wspólnie spędzony czas.

ZAŁĄCZNIK 1

Fot.1. Tenjin. Daily Mail, AFP/Getty Image, <http://bit.ly/tenjin11>, [dostęp: 18.12.2017].

POLECAMY:

INNE KSIĄŻKI O EMIGRANTACH/EMIGRANTKACH I UCHODźCACH/UCHODźCZYNIACH DLA DZIECI:

- Zofia Stanecka, Marianna Oklejak, *Basia i kolega z Haiti*, Warszawa 2011.
- Renata Piątkowska, *Hebanowe serce*, Łódź 2016.
- Sarah Crossan, *Kasieńka*, Warszawa 2015.
- Liliana Bardjewska, *Kot Karima i obrazki*, Łódź 2016.
- Jarosław Mikołajewski, *Wędrówka Nabu*, Kraków 2016.
- Barbara Gawryluk, *Teraz tu jest nasz dom*, Łódź 2016.

KSIĄŻKI O EMIGRANTACH/EMIGRANTKACH I UCHODźCACH/UCHODźCZYNIACH DLA MŁODZIEŻY I DOROSŁYCH:

- Paweł Goźliński (red.), *NieObcy. 21 opowieści, żeby się nie bać. Polscy pisarze dla uchodźców*, Stowarzyszenie Przyjaciół Polskiej Akcji Humanitarnej, Warszawa 2015.
- Stefano Liberti, *Na południe od Lampedusy. Podróże rozpaczy*, Wołowiec 2013.
- Jarosław Mikołajewski, *Wielki przyływ*, Warszawa 2015.
- Wolfgang Bauer, *Przez morze. Z Syryjczykami do Europy*, Wołowiec 2016.
- Samar Yazbek, *Przeprawa. Moja podróż do piękniego serca Syrii*, Kraków 2016.

WYWIADY Z WYJĄTKOWYMI OSOBAMI Z DOŚWIADCZENIEM MIGRACYJNYM:

Seria filmów **Narracje Migrantów** przygotowana przez **Fundację na rzecz Różnorodności Społecznej**. Seria składa się z krótkich filmów dokumentalnych, w których głównymi bohaterami i bohaterkami są osoby, które jako migranci i migrantki szukają dla siebie i swoich rodzin miejsca w Polsce. Część osób, chce się osiedlić w Polsce, a inni są tutaj tylko przejazdem, w drodze do innych krajów europejskich. Opowiadają o tym, jak wygląda ich życie w Polsce, jak się tutaj czują i jak postrzegają jej mieszkańców i mieszkanki:

<http://bit.ly/NarracjeMigrantow>, [dostęp: 18.12.2017].

Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, *Narracje Migrantów*, <http://bit.ly/NarracjeMigrantow>, [dostęp: 18.12.2017].

Wywiad **Każdy zwykły dzień jest wyjątkowy** z Elsim Adajewem, studentem stosunków międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, który przyjechał jako uchodźca z Czeczeni i zamieszkał razem z rodzicami i rodzeństwem w Polsce. Wywiad został przygotowany i zrealizowany w ramach projektu **Centrum Edukacji Obywatelskiej** „Rozmawiamy o uchodźcach”, <https://migracje.ceo.org.pl/content/filmy>, [dostęp: 18.12.2017]. Centrum Edukacji Obywatelskiej, Wywiad z Elsim, <http://bit.ly/wywiad-elsi>, [dostęp: 18.12.2017].

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl

Autorki:

Julia Godorowska
Martyna Sędek

Redakcja merytoryczna:

Elżbieta Krawczyk

Redakcja językowa:

Joanna Gus

Wydanie I, Warszawa 2017
ISBN: 978-83-65457-60-8

Projekt graficzny, ilustracje i skład:

Czarli Bajka

Wydrukowano na papierze ekologicznym.
Publikacja bezpłatna.

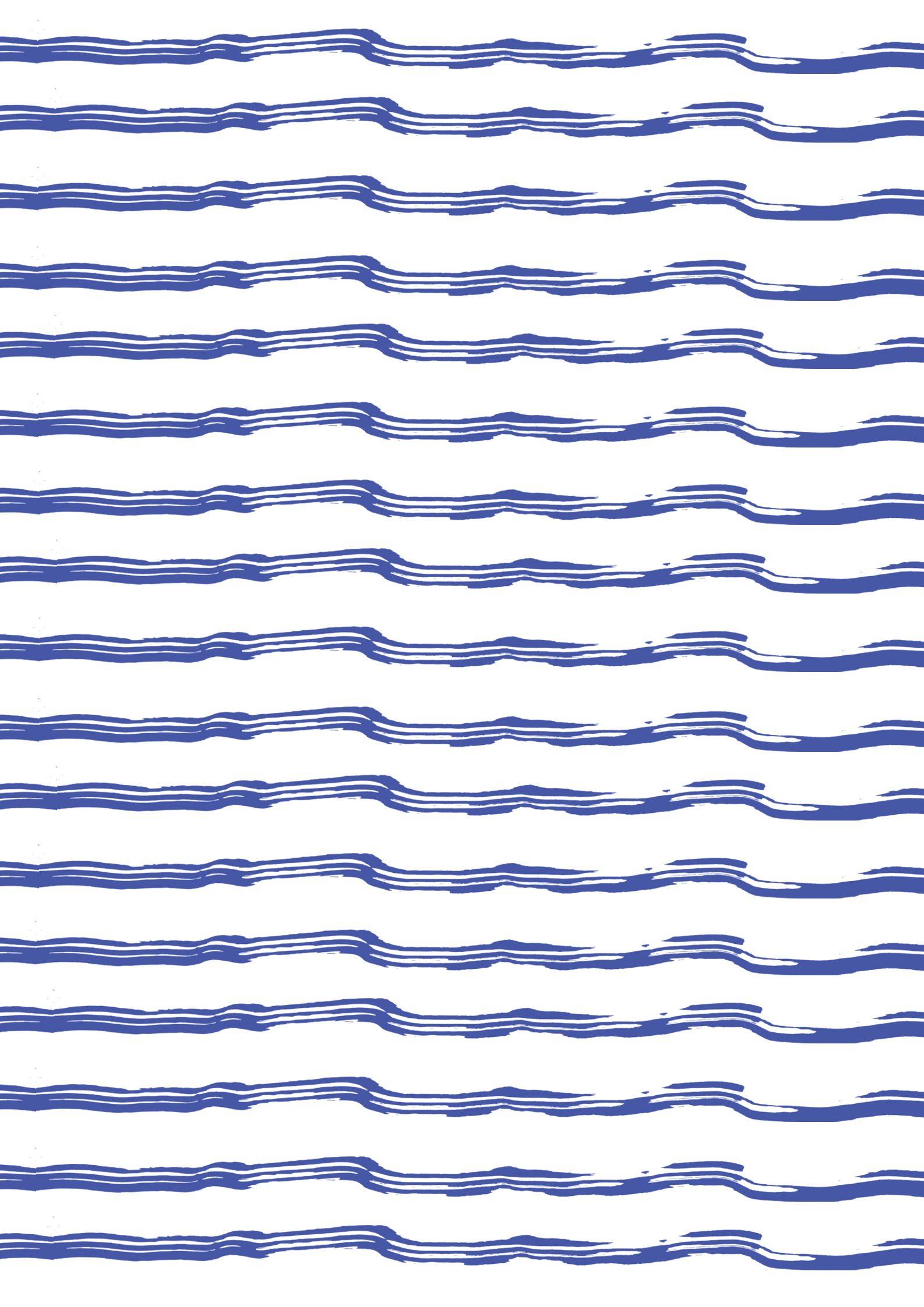
Publikacja jest współfinansowana przez m.st. Warszawa. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorek i nie może być utożsamiana ze stanowiskiem m.st. Warszawa.

Publikacja „PoczytajMY o migracjach. Przewodnik dla klubów czytelniczych” jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosownej licencji, o posiadaczach i posiadaczach praw oraz o współfinansowaniu przez m.st. Warszawa.

Wersja elektroniczna publikacji jest dostępna na stronie: www.poczytajmy.ceo.org.pl.

Dołącz do nas na Facebooku:

<https://www.facebook.com/fundacjaCEO>.

CEO to niezależna instytucja edukacyjna, działająca od 1994 roku. Upowszechniamy wiedzę, umiejętności i postawy kluczowe dla społeczeństwa obywatelskiego. Wprowadzamy do szkół programy, które nauczycielkom i nauczycielom pozwalają lepiej i skuteczniej uczyć, a młodym ludziom pomagają zrozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, zachęcają do angażowania się w życie publiczne i działania na rzecz innych. Obecnie realizujemy blisko 30 programów adresowanych do szkół, kadry pedagogicznej oraz uczniów i uczennic.

www.ceo.org.pl

Wersja elektroniczna publikacji jest dostępna na stronie:

www.poczytajmy.ceo.org.pl

ISBN 978-83-65457-60-8

9 788365 457608

